

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Monika Stiborová

Pojetí lidské duše v díle Carla Gustava Junga

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne .....

.....

podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Petru Zimovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, užitečné rady, ochotu a lidský přístup.

Obsah

Úvod	6
1. Život a dílo C. G. Junga.....	8
1.1. Rané dětství.....	8
1.2. Tajemství milosti	10
1.3. Studium a profesní start	12
1.4. Setkání se Sigmundem Freudem	13
1.5. Střet s nevědomím	14
1.6. Světovým vědcem.....	16
2. Jungovo místo v psychodynamické psychologii.....	18
2.1. Sigmund Freud	18
2.2. Pokračovatelé psychoanalýzy	20
3. Pojetí psychiky lidské duše.....	26
3.1. Stavba duševního aparátu.....	31
3.1.1. Nevědomí	32
3.1.1.1. Individuální nevědomí	34
3.1.1.2. Kolektivní nevědomí.....	34
3.1.2. Archetypy	35
3.1.2.1. Persona.....	38
3.1.2.2. Stín.....	39
3.1.2.3. Anima a Animus	42
3.1.2.4. Starý mudrc a velká matka.....	45
3.1.2.5. Pojem bytostného Já a proces individuace.....	46
3.1.3. Vědomí a jeho funkce	48
3.1.4. Duše a její problémy ve vztahu k modernímu člověku	50

4. Typy zaměření osobnosti.....	56
4.1.1. Extrovert.....	57
4.1.2. Introvert.....	59
5. Dobro a zlo v Jungově díle	61
6. Využití tématu ve výuce občanské výchovy a základů společenských věd	65
Závěr.....	69
Použitá literatura	70
Elektronické zdroje	73

Úvod

Téma práce „Pojetí lidské duše v díle Carla Gustava Junga“ jsem si zvolila díky kladnému vztahu k filosofii, které se Jung ve svém díle nezdědka dotýká. Otázky týkající se duše, dobra, zla nebo povahy Boha jsou předmětem filozofie od jejího samého počátku.

Práce má deskriptivní charakter a jejím cílem je zpřehlednit a čtenářsky zpřístupnit základní poznatky analytické psychologie.

První část práce se zabývá životopisem Carla Gustava Junga. Popisuje jeho zážitky z dětství, které ho přivedly ke studiu psychologie. Dále se práce věnuje Jungovu profesnímu uplatnění a jednotlivým životním etapám, které se podílely na formování analytické psychologie.

Druhá část práce je věnovaná skupině psychologů, která se zabývala psychoanalýzou. Ve stručnosti je představen zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud a jeho následovníci, mezi které lze zařadit Carla Gustava Junga, Alfreda Adlera, Otto Ranka a Wilhelma Reicha.

Třetí, nejobsáhlejší část práce se zaměřuje na pojetí psychiky v díle C. G. Junga. Jedná se především o jeho rozdělení lidské duše na část vědomou a nevědomou, přičemž každá z těchto částí disponuje svojí vlastní strukturou. Důraz je kladen na nevědomou složku, které Jung ve svém díle věnoval větší pozornost, neboť vycházel z předpokladu, že veškeré lidské jednání je podmíněno právě nevědomím. Práce přibližuje Jungovo dělení nevědomí na individuální a kolektivní. S kolektivním nevědomím úzce souvisí problematika archetypů. Práce se věnuje vybraným archetypům, jako jsou persona, stín, anima a animus, starý mudrc a velká matka nebo pojem bytostného Já.

Ve čtvrté kapitole jsou charakterizovány Jungovy typy zaměření osobnosti. Blíže jsou specifikované dnes již „zlidovělé“ pojmy extrovert a introvert.

Pátá kapitola pojednává o otázkách dobra a zla v Jungově díle. Na dobro a zlo je nahlíženo nejen jako na hodnoty etické stupnice, práce se je snaží vyhodnotit taktéž z náboženského hlediska.

Poslední kapitola je věnovaná námětům, jak využít dané téma ve výuce občanské výchovy na druhém stupni základních škol či v základech společenských věd ve středoškolském prostředí, zvláště na gymnáziích. Práce obsahuje konkrétní aktivity

uplatnitelné v hodinách včetně upřesnění, jaké klíčové kompetence budou tímto způsobem naplňovány.

Tato diplomová práce by měla sloužit jako přehled Jungovy psychoanalytické teorie, ale také jako podnět k integraci některých jeho názorů do každodenního života.

1. Život a dílo C. G. Junga

První kapitola se zaměřuje na popis Jungova života. Cílem kapitoly není výčet faktografických údajů a vydaných děl, nýbrž snaha objasnit některé Jungovy stěžejní zážitky, které jeho zájem nasměrovaly k psychologii. Kapitola se zabývá jeho vztahem k Bohu i k rodičům. Dále se věnuje významné spolupráci se Sigmundem Freudem; procesu, kdy se Jung vyrovnával s existencí nevědomí; kariérnímu vrcholu, atd.

1.1. Rané dětství

Jungova složitá osobnost se začala formovat již v raném dětství. Abychom Jungovým myšlenkám lépe porozuměli, je třeba tomuto období věnovat pozornost.

Carl Gustav Jung se narodil 26. července 1875 ve Švýcarské vesničce Kesswil. Byl druhým dítětem evangelického faráře Paula Junga a Emílie Preiswerkové, jež byla dcerou významného teologa Samuela Preiswera.¹ V rodině matky bylo šest pastorů. Dva otcovi bratři byli také faráři. Je tedy zřejmé, že se Jung od dětství pohyboval v prostoru, kde rezonovaly náboženské otázky.² Od čtyř let žil s rodiči v Basileji.

Malý Gustav se projevoval jako dítě uzavřené. Sedával sám uprostřed místnosti, hrál si individuálně a o ostatní děti se nestaral, i když jej k tomu rodiče vedli. Manželství rodičů nebylo v pořádku a malý Gustav se tím spíš ještě více uzavřel. Stal se citově plochým a lhostejným. Vůči okolnímu světu si začal budovat obranný postoj. Vytvořil si vlastní prostor, ve kterém si poprvé uvědomil své dvě osoby. V první osobě byl synem svých rodičů, chodil do školy a žil, jak se od něj očekávalo. Druhá osoba byla starší a více než na lidskou společnost se orientovala na přírodu, zvěř, sny a Boha. Osobu č. 1 pojmenoval Já (Ego) a osobu č. 2 Sám (Ipse). Na vzájemném vztahu těchto dvou osobností později vybuodoval dynamiku vývoje osobnosti.³

---

¹ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 157.

² PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 12.

³ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 8-9.

Ve škole se Carl Gustav jevil jako šikovný žák, i když k některým předmětům měl osobní výhrady. Neměl rád náboženství a ještě více tělocvik. Nemohl strpět, když mu někdo nařizoval, jak se má pohybovat. Měl pochybnosti také o matematice, nemohl se vyrovnat např. s tím, že rovnoběžky se, dle jeho učitele, potkávají v nekonečnu.⁴ Sám o sobě tvrdil, že se ve škole nudil a že byl líný žák. Jeho kamarádi byli jako Jung sám také z chudých rodin. Cítil v nich snad sounáležitost a potřebné sebeujištění, že není jiný než ostatní, přestože si tak sám často připadal.

V dětství se Jungovi často zdály sny, kterým později přikládal váhu a analyzoval je. Jedním z nich byl sen, jenž se mu zdál kolem třetího či čtvrtého roku života. Popisuje jej v knize *Ma vie*. Stál na louce, kde se nacházela díra do země. Odvážil se a sestoupil po schodech dolů. Tam spatřil dveře s románským obloukem, na nichž visel zelený závěs. Když jej odhrnul a vstoupil dovnitř, uviděl trůn, na kterém až ke stropu stálo něco podobného kmenu stromu. Útvar byl až pět metrů vysoký, potažený lidskou kůží, nahoře měl hlavu bez tváře s jedním nehybným okem. Jung myslel na tento sen roky a až po deseti letech přišel na to, že ten podivný útvar představoval rituální falus. Mária Puškárová interpretuje sen v knize *Tajemství milosti: „Abstraktní význam falu charakterizoval fakt, že úd sám od sebe stál na trůně ithyfalickým způsobem (č. ichthys = vztyčený, ryba). Jáma na louce představovala jistě hrob. Samotný hrob je podzemní chrám, jehož závěs připomíná louku a symbolizuje tajemství země pokryté zelenající se vegetací. Výklad orificia urethrae – uretrálního (močového) otvoru jako oka se zdrojem světla nahoře připomíná etymologii (č. falos = světelný, zářivý). Falus z tohoto snu připomínal podzemního boha.“*⁵ Později dospěl k přesvědčení, že tento sen byl projevem kolektivního nevědomí.⁶

Za přelomový rok svého života pokládal C. G. Jung rok 1887. Měl teprve dvanáct roků, když čekal před katedrálou na kamaráda a nějaký jiný chlapec jej napadl tak, že zůstal omráčen. Ve stavu polovičního vědomí jej napadla myšlenka na pomstu. Zůstal ležet na zemi s nápadem, že takhle nebude muset chodit do školy. Následně upadal do bezvědomí vždy, když se začalo hovořit o škole. Více než půl roku „prostonal“. Pro Junga to byly krásné časy. Snil, kreslil si, zajímal se o přírodu, byl

---

⁴ HAYMAN, Ronald. *Život C.G. Junga. Zrození psychomága*. s. 28.

⁵ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga : sny a jejich význam*. s. 10.

⁶ HAYMAN, Ronald. *Život C.G. Junga. Zrození psychomága*. s. 21.

volný.⁷ Přes to všechno ho ale tížilo svědomí. Pocit viny na Junga dosedl nejvíce, když se jeho otce ptal jistý muž, jak se má jeho syn. Paul Jung mu odpověděl, že netuší, co s jeho synem bude, neboť není zřejmé, zda si někdy dokáže vydělat sám na živobytí, a že o něj má strach. Pro mladíka to byla nečekaná konfrontace s realitou. Rozhodl se, že na sobě začne pracovat.⁸ Deset minut poté se mu udělalo nevolno, ale překonal to. Za krátkou chvíli se situace opakovala a on znovu s vypětím sil situaci zvládl. Krize přišla ještě jednou a poté už ustoupila. Mladý Jung se poprvé setkal s neurózou. Byť se za ni styděl, přiměla ho k píli, protože jen svědomitá práce mu přinášela pocit čistého svědomí. Vrátil se zpět do školy a studium začal brát vážně.⁹

1.2. Tajemství milosti

Vzhledem k tomu, že Jung vyrůstal v silně věřící rodině, často se setkával s náboženskými otázkami. Odpovědi, které mu nabízel jeho otec, jej ale neuspokojovaly. Otec k jeho názorům přistupoval vyhýbavě a odmítavě. Obvykle mu odpovídal: „*Stále jen přemýšlíš. Nemáš přemýšlet, musíš věřit.*“¹⁰

V roce 1887, tedy když bylo Jungovi dvanáct let, jej zasáhla událost, která zásadně ovlivnila jeho vztah k Bohu. Procházel kolem katedrály, byl letní slunečný den, střecha katedrály zářila a pohled to byl nádherný. Jung se nechal krásou pohltit, představoval si Boha sedícího nahoře na nebeském trůnu a v tom jej přepadla myšlenka, za kterou se hluboce styděl. Byl to hřích proti Duchu svatému a ten, kdo se jej dopustí, je odsouzen k peklu. Nedokázal se se svojí představou nikomu svěřit, neboť neočekával pochopení. Usoudil, že bude lepší, na to dále nemyslet. To se mu bohužel nedařilo.

Myšlenka se stále vracela a Junga sužovala několik dní. Přál si, aby odešla, ale nebylo to v jeho silách. Začal si klást otázky. Kdo chce, abych na to myslel? Odkud přichází tato síla? A proč to mám být právě já? Vždyť jsem Boha chválil a uctíval jej.

---

⁷ HAYMAN, Ronald. *Život C.G. Junga. Zrození psychomága*. s. 29.

⁸ HAYMAN, Ronald. *Život C.G. Junga. Zrození psychomága*. s. 32.

⁹ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 12.

¹⁰ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 12.

Hledal původ svých představ u rodičů, ale byl si jist, že oni by takové podlé myšlenky nebyli schopni. A tak šel hlouběji, až ke svým prapředkům – Adamovi a Evě. A tehdy jej napadla klíčová odpověď. Bůh stvořil Adama a Evu záměrně takové, jací byli. Neměli na výběr. Bůh je stvořil dokonalé a oni se přesto dopustili hříchu a udělali to, co jim Bůh zakázal. Jak je to možné? Nikdy by to nemohli udělat, kdyby jim Bůh tuto možnost nedal. Proto Bůh dříve než Adama a Evu stvořil hada, jehož posláním bylo první lidi svést. Z toho vyplývá, že Bůh zařídil, aby se Adam a Eva hříchu dopustit museli.

Tato úvaha Junga přesvědčila, že Bůh jej uvrhl do stavu, ve kterém se nacházel, ale východisko si musí najít sám. Uvěřil, že mu Bůh přichystal zkoušku a bylo na něm samotném, aby ji správně pochopil.

Dále přemýšlel: „*Bůh chce, abych byl odvážný. Pokud je to tak a věc se zdaří, obdaří mě svojí milostí. Tak Jung sebral veškerou odvahu a připustil si onu původní představu: Krásná katedrála, modré nebe, Bůh sedí na zlatém trůnu vysoko nad světem a z trůnu padají na novou, lesknoucí se střechu kostela obrovské výkaly, které ho rozbíjejí na kusy.*“¹¹

Namísto hanby a odsouzení Jung pocítil úlevu a osvobození. Tuto zkušenost považoval za zjevení moudrosti a laskavosti Boha. Ne biblického Boha, kterého mu předkládali jeho otcové, ale bezprostředního, živého Boha, který stojí nad Biblí i církví a vyzývá člověka ke svobodě.

Zkušenost snu z dětství a otřesné obrazy, které se v Jungovi vynořily, jím hluboce otřáslly a vyvolaly v něm další otázky: Kdo se vyjadřuje tímto způsobem? Kdo bez ostychu zobrazuje falus v chrámu? Kdo mi vnukl představu, že Bůh tak nedůstojně ničí církve? Byl to Bůh nebo ďábel? Jung byl přesvědčený, že tyto představy nejsou jeho původní. Obviňovat z těchto myšlenek ďábla nebo je připisovat přírodě by nemělo větší smysl, neboť i tyto jsou výtvorem Boha.

Tak se Jung dostal k jedné z nejzásadnějších otázek, a to zdali je Bůh dobrý. Zprvu byl pro něj dobrý i strašný zároveň. „*Bůh představoval pro lidi velké nebezpečí, před kterým se chtěli uchránit. Modlili se k němu, upínali se k jeho lásce a dobrotě jen*

---

¹¹ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam.* s. 14.

proto, aby nestali kořistí pokušitele a ničitele. Ježíš si toho všiml také, a proto nás učil: Neuved' nás v pokušení.“¹²

Později se v otcově knihovně setkal s Biedermannovou knihou *Křesťanská dogmatika* a na jejím základě začal na náboženství nahlížet jinak. Stalo se pro něj osobním vztahem mezi člověkem a Bohem. Dozvěděl se, že Bůh se sám považuje za osobnost a že se dá srovnat s lidským Já – jedinečným, nadpozemským, na kterém závisí celý vesmír. Pokud je Bůh osobnost, musí mít zákonitě určitý charakter, neboť pokud by jej neměl, nedal by se s ním navázat žádný vztah.¹³

Na otázku dobra a zla se Jung snažil najít odpovědi náboženské literatuře, v německé literatuře, v anglické klasice, dramatu i přírodních vědách. Nikde však nenacházel uspokojivé odpovědi. Všichni chtěli problém vysvětlit násilnou systematizací a nikdo nehovořil o vlastní zkušenosti.

Junga nadchnul až německý filosof Arthur Schopenhauer, který se zabýval pojmy jako zlo, utrpení, chaos, vášně. Souhlasil s jeho představou o světě, ale ne se způsobem, jak se z tohoto stavu vymanit. Nesouhlasil s představou slepé vůle, pod kterou podle něj Schopenhauer skryl Boha. Nesouhlasil ani s tím, že by nás tato slepá vůle tlačila ke změně. Ačkoli Schopenhauer dal Bohu pejorativní přívlastek „slepý“, Jung ze své zkušenosti věděl, že *„Boha není možné zranit rouháním, že naopak on sám může rouhání vyprovokovat, protože si přeje vidět člověka nejen v pozitivním, ale také v negativním světle a v opozici vůči němu.*“¹⁴

1.3. Studium a profesní start

Carl Gustav Jung vystudoval gymnázium a ve vzdělání pokračoval na lékařské fakultě basilejské univerzity. Školu dokončil v roce 1900 a ještě tentýž rok nastoupil jako asistent psychiatra v Ústavu pro duševně choré v Burghölzli. Jeho mentorem byl uznávaný psychiatr Eugen Bleuler, jehož zásluhou byl mj. zaveden pojem schizofrenie.

---

¹² PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam.* s. 18.

¹³ JUNG, Carl Gustav a JAFFÉ, Aniela, ed. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga.* s. 58-59.

¹⁴ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam.* s. 20.

Roky strávené v ústavu se staly základem pro Jungovu teoretickou práci i pozdější praxi.

Když Jung nastoupil do ústavu, nebyla péče o pacienty na vysoké úrovni. Lékaři je vnímali jako číslo v seznamu, které má stanovené určitou diagnózu. Nezabývali se tím, co se děje v nitru duševně nemocného člověka. Oproti tomu Jung kladl důraz na psychologickou stránku jedince, zabýval se jeho nevědomím a historií, v níž hledal zárodek současného problému. „*Historie je pacientovým tajemstvím, na němž ztroskotá. Zároveň toto tajemství obsahuje klíč k jeho léčení.*“¹⁵ Ve vztahu k duševně nemocným lidem se jednalo o převratný přístup. Zatímco se lékaři věnovali vyléčení člověka, Jung se snažil na základě své teorie uzdravovat jeho duši.

O pět let později byl jmenován vedoucím psychiatrické kliniky v Burghölzli. Dovzdělával se a sbíral zkušenosti u předních pařížských a švýcarských psychiatrů. Výsledkem Jungových studií byla řada teoretických pojednání a především originální testovací metoda zvaná asociační experiment, která mu přinesla světové uznání. Díky ní jezdil po světě a věnoval se přednáškám. Mimo jiné získal např. čestný doktorát na Clarkově univerzitě v Massachusetts, USA.¹⁶

V roce 1903 se oženil s Emmou Rauschenbachovou, se kterou měl jednoho syna a pět dcer. Žena mu byla věrnou spolupracovnicí až do roku 1955. Zajímala se o symboliku svatého grálu a o problematiku archetypů, speciálně animus-anima.¹⁷

Roku 1909 Jung opustil místo psychiatra na klinice a dále se věnoval své psychotherapeutické praxi a vědeckému bádání.

1.4. Setkání se Sigmundem Freudem

V roce 1900 vydal Sigmund Freud, zakladatel psychoanalýzy, knihu *Výklad snů*, která Junga velmi zaujala. O šest let později Jung vydal *Studii ke slovním asociacím*, která na základě experimentu potvrdovala Freudovu teorii o vytěsnění (obranný mechanismus mysli, kdy jsou negativní myšlenky přesunuty, potlačeny do nevědomí). Svoji publikaci poslal Freudovi a ten ji s nadšením přijal. O 9 let později se s Freudem

---

¹⁵ JUNG, Carl Gustav a JAFFÉ, Aniela, ed. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. s. 114.

¹⁶ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 157.

¹⁷ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 22.

setkal osobně a ihned se spřátelili. Na prvním setkání spolu debatovali třináct hodin, vzájemně se fascinovali.

Freud s Jungem spolupracoval po dobu šesti let. Jejich vztah nebyl ryze profesionální, ale také osobní. Freud dokonce dlouho pokládal Junga za svého nástupce a hyperbolicky řečeno „korunního prince psychoanalýzy“. Jung se v této době stal pravidelným přispěvatelem do Bleulerovy a Freudovy ročenky *Jahrbuch für psychologie und psychopathologische Forschungen*. Dále se stal v roce 1911 prezidentem nově vzniklé Mezinárodní psychoanalytické společnosti, jejímž cílem bylo sdružit všechny psychoanalyticky zaměřené lékaře a vědce.¹⁸

Ve spolupráci mezi Jungem a Freudem však nepanovala vždy jen názorová shoda. Poté, co v roce 1912 Jung vydal *Proměny a symboly libida*, se jejich myšlenky začaly různit. Důvodem jejich rozchodu byla názorová nekonzistentnost v otázce sexuálního pudu. S. Freud trval na tom, aby se ze sexuálního pudu vytvořilo dogma. Jinými slovy trval na tom, že výhradní motivací lidského chování jsou sexuální pudy a pokud jsou tyto pudy potlačovány, stávají se příčinou neuróz. To Jung odmítal. Tehdy se Jung od Freuda odklonil a začal pracovat na svém vlastním směru v oblasti psychologie a psychiatrie. Zakládal je na asociacích, komplexech, nevědomí, libidu a individuaci. Konfrontaci s nevědomím chápal vždy jako experiment, tedy zkušenost.¹⁹ Od té doby nazýval Jung své pojetí psychoanalýzy „analytická psychologie“, později také „komplexní psychologie“. Dnes je upřednostňován spíše první termín.²⁰

1.5. Střet s nevědomím

Po rozchodu s Freudem Jung několik let psychicky trpěl a nebyl schopný se se situací vyrovnat. V této době se rozhodl věnovat nejen pacientům, ale také sám sobě.

Opět ho v jeho počínání ovlivnil sen. Tentokrát v něm byl zpátky desetiletým chlapcem a vášnivě si hrál se stavebnicovými kostkami. Toto jeho mladé já bylo plné tvořivosti, ke které se Jung potřeboval vrátit. Po probuzení ze snu si začal pokořeně

---

¹⁸ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 157.

¹⁹ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 23.

²⁰ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 157-158.

hrát. Z kamenů posbíraných v přírodě stavěl, domečky, zámky, atd. Toto tvoření v Jungovi vyvolalo fantazie, které si zapisoval a později se snažil analyzovat psychické okolnosti, za kterých se vynořovaly. I v pozdějším životě tuto metody využíval. Kdykoli nevěděl, kudy kam, kreslil nebo opracovával kámen, což působilo jako úvodní obřad pro další práci a myšlenky.²¹

V roce 1913 měl vizi, ve které viděl katastrofu světového rozměru. Měla podobu potopy, v níž se vlny měnily v krev. Všude kolem byly tisíce mrtvých. Toto vidění jej zaskočilo ještě několikrát. „*Byl jsem připraven na to, že se něco stane, neboť takové sny a vize jsou osudové.*“²² V roce 1914 vypukla první světová válka a Jung pochopil, co jeho vize symbolizovaly.

Jung si nadále zapisoval své fantazijní představy a prováděl tak sám se sebou vědecký experiment. Zachytit představy, které přecházely z jeho nevědomí do vědomí, nebylo vždy snadné. Někdy pro to nenacházel vhodná slova, někdy tyto představy slyšel v uších, někdy sám sebe slyšel šeptat slova. Jakým způsobem se představy vynořovaly, si určovalo nevědomí samo.²³

„*Když se mu podařilo převést sny, které ho znepokojovaly, na obrazy, pocítil klid v duši. Kdyby byl nechal věci plynout v citové rovině, obsahy nevědomí by to zničily. Tehdy se naučil, jak je z terapeutického hlediska důležité a spásné uvědomění si obrazů, představ, které se skrývají za city.*“²⁴

Při cestách do nevědomí, kdy se Jung dobrovolně pohroužil do svých fantazií, se obával ztráty sebekontroly. Stát se obětí nevědomí má fatální následky. Jung tuto metodu nutně potřeboval verifikovat sám na sobě, aby ji posléze mohl uplatnit v práci s pacienty.

V roce 1920 vydal první publikaci, *Psychologické typy*, která shrnovala jeho dosavadní nauku.

Zkoumání nevědomí inspirovalo Junga k cestám po světě. Snažil se dostat do bezprostředního kontaktu s primitivními národy, přičemž se zaměřoval na jejich psychologii. Jeho cesty vedly v roce 1921 do severní Afriky a o čtyři roky později také

---

²¹ JUNG, Carl Gustav a JAFFÉ, Aniela, ed. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. s. 161.

²² JUNG, Carl Gustav a JAFFÉ, Aniela, ed. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. s. 162-163.

²³ JUNG, Carl Gustav a JAFFÉ, Aniela, ed. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*. s. 164.

²⁴ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 26.

k indiánům v Arizoně a Novém Mexiku. Další Jungovy kroky se ubíraly do Ugandy a k obyvatelům jižních a západních svahů Mount Elgonu v Keni.²⁵

Junga překvapilo, kolik shod lze nalézt v jednání moderního Evropana a zástupce primitivních kmenů. To jej vedlo k hlubšímu studiu etnologických a religionisticko-psychologických aspektů.

Svoji pozornost obrátil na východ. Ve filosofii a náboženství Dálného východu nacházel potřebné podněty k rozvíjení své teorie. Zájem o téma podtrhl spoluprací s Richardem Wilhelmem, ředitelem frankfurtského Čínského institutu, se kterým přepracoval starý taoistický text *Tajemství zlatého květu*.²⁶

1.6.Světovým vědcem

Jung se stal světově uznávaným vědcem, který proslul nejen svojí badatelskou prací, ale také širokými zájmy, cestováním, duchovní otevřeností.

Jako hostující profesor přednášel na Harvardově univerzitě v USA, kde mu byl později udělen čestný doktorát. Dalších čestných doktorátů se dočkal i v jiných zemích, např. v Indii, na islámské univerzitě v Allahabádu atd.

Od roku 1930 působil jako ředitel Německé lékařské společnosti pro psychoterapii a posléze také prezidentem Mezinárodní všeobecné lékařské společnosti pro psychoterapii. Další významnou funkcí byl post prezidenta Švýcarské společnosti pro praktickou psychologii.²⁷

Když v roce 1945 skončila druhá světová válka, Jung ukončil veškerou svoji akademickou činnost a věnoval se pouze psaní. V posledních dvaceti letech života se orientoval na alchymii ve spojení s psychologií, srovnávací religionistické psychologii, fenoménům energetických psychických procesů a jejich symbolice.²⁸

Carl Gustav Jung zemřel 6. června 1961 ve svém domě ve švýcarském městě Küsnacht. Poslední večer svého života vypil láhev výborného vína a vyprávěl svojí hospodyni, jaký měl sen: „Nyní již znám pravdu, ale její malý kousek zůstává

---

²⁵ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 158.

²⁶ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 158.

²⁷ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 158.

²⁸ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 159.

nezaplněný. *Až ho poznám, budu již mrtvý.*²⁹ Během noci jí vyprávěl další sen: „*Na vysoké planině ležel obrovský kamenný blok s nápisem: ‚A tohle je pro tebe znamením celosti a jednosti.‘*“³⁰

---

²⁹ HAYMAN, Ronald. *Život C. G. Junga*. s. 287.

³⁰ HAYMAN, Ronald. *Život C. G. Junga*. s. 287.

2. Jungovo místo v psychodynamické psychologii

Do oblasti psychodynamické psychologie patří psychologické směry, které se zabývají nevědomými aktivitami duševního života. Tyto vrstvy jsou považovány za jádro lidské psychiky, kdežto funkce vědomí je druhotná a je epifenomémem³¹ duševního dění. Kromě nevědomých procesů psychodynamickou psychologii charakterizuje také zájem o události z raného dětství, které výrazně přispívají k dalšímu formování jedince.³²

Psychodynamická psychologie vznikla jako reakce na potřeby terapeutické praxe, posléze se rozšířila v obecnou koncepci lidské psychiky.

2.1.Sigmund Freud

Sigmund Freud (1856-1939) je považovaný za zakladatele psychoanalýzy.

Narodil se v moravském městě Příbor do rodiny židovského původu. Ve Freudových třech letech se rodina přestěhovala a usadila se ve Vídni. Zde prožil Freud téměř celý život. Vystudoval medicínu a po absolutoriu začal pracovat jako asistent ve Vídeňské všeobecné nemocnici. Nedlouho poté podnikl studijní cestu do Paříže, tamější vědecký svět jej nadchl. Po návratu se oženil a ve své kariéře se začal definitivně orientovat na psychologii a psychopatii. V roce 1923 se u něj objevila rakovina hrtanu, jícnu a úst a musel prodělat mnoho operací. V souvislosti s nastupující politikou Adolfa Hitlera rodinu Freudových od roku 1936 pronásledovalo gestapo. O dva roky později se Freudovi podařilo odjet do Londýna, kde následujícího roku zemřel.³³

---

³¹ Epifenomén = průvodní jev nějaké věci nebo procesu, jehož přítomnost nebo nepřítomnost danou věc nebo proces neovlivňuje. (PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. s. 200.)

³² PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 169.

³³ ČERNOUŠEK, Michal. *Sigmund Freud, dobyvatel nevědomí*. s. 9-21. PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 170.

Za prvotní hybatele duševního dění Freud považoval nevědomé sexuální pudy, které společnost skrze normy potlačuje a ovládá. Pudové impulzy jsou odsunuty z vědomí do nevědomí, odkud nadále ovlivňují naše chování.

Při tvoreni teorie psychoanalýzy Freud vycházel ze čtyř základních principů:

1) Konstantnost psychické energie

Lidská psychika udržuje duševní energii na nízké, konstantní úrovni. Pokud je této energie nashromážděné příliš mnoho, snažíme se ji „vypustit“, což je provázeno pocity slasti nebo úlevy. Zdrojem duševní energie jsou pudy, a to zejména pudy sexuální. Energetickou složku sexuálního pudu Freud nazývá jako libido.

2) Mentální aparát

V každém jedinci existuje psychický systém, který je srovnatelný se systémem kardiovaskulárním, trávicím, atd. Mentální aparát má vlastní zákonitosti, dle kterých se řídí.

3) Psychický determinismus

Jakákoli duševní aktivita je důsledkem určité příčiny. Příčinu si člověk zpravidla neuvědomuje, neboť se nachází v nevědomí.

4) Princip nevědomí

Většina mentálního aparátu funguje nevědomě.³⁴

Jeden ze zásadních počínů Freudovy vědecké kariéry bylo vypracování teorie o psychosexuálním vývoji. Tvrdí v ní, že libido prochází komplikovaným vývojem. První fáze psychosexuálního vývoje se nazývá orální, druhá anální a třetí falická. Názvy jednotlivých fází se odvíjí od hlavní erotogenní zóny, jejímž podrážděním vzniká sexuální vzrušení. Dítě s přibývajícím věkem zjišťuje, že předměty či osoby vnějšího světa mu mohou pomoci při uvolňování pudového napětí. Ve falické fázi se dívky i chlapci potýkají s tzv. oidipovským komplexem,³⁵ který mizí mezi pátým a šestým

---

³⁴ SANDLER, Joseph, DARE, Christopher, HOLDER, Alex. *Frames of reference in psychoanalytic psychology. III. A note on the basic assumptions. British Journal of Medical Psychology.* s. 16-20.

³⁵ Oidipovský komplex = erotický vztah dítěte k rodiči opačného pohlaví a nepřátelský vztah k rodiči stejného pohlaví. (PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov.* s. 539.)

rokem. Následuje až do puberty období latence a poté období dospělé genitální sexuality.³⁶

Druhé významné období Freudovy práce zahrnuje topografický model lidské psychiky, který představil v jedné ze svých nejslavnějších knih *Výklad snů*. Model obsahuje tři vrstvy psychiky, a to: nevědomí, předvědomí a vědomí. Nevědomí zahrnuje pudy, řídí se principem slasti a jeho jediným cílem je uspokojení. Předvědomí chrání vědomí před přetlakem sexuálních pudů vycházejících z nevědomí. Zároveň transformuje pudy do takové podoby, aby byly pro vědomí přijatelné. Má funkci cenzury. „*Sublimace je proces přeměny syrových, hrubých pudových přání do jemnějších a navenek nesexuálních forem.*“³⁷ Předvědomí i vědomí se řídí principem reality.³⁸

Od topografického modelu lidské psychiky Freud později upustil a vypracoval novou koncepci strukturálního modelu. Psychika byla tvořena opět třemi složkami, tentokrát nazvanými jako id (ono), ego (já) a superego (nadjá). Id (ono) zhruba představuje nevědomí, tak jak je Freud specifikoval v topografickém modelu. V dětství se id pod nátlakem vnějšího světa proměňuje v ego (já), které má funkci sebezáchovnou. Ego (já) eliminuje a kontroluje pudová přání. Superego (nadjá) představuje zbytky konfliktů v dětství, zvláště s rodiči a jinými autoritami. Vytváří se postupným přijímáním těchto autorit a jejich požadavků. V superegu (nadjá) se nachází svědomí a dětské ideály.³⁹

2.2. Pokračovatelé psychoanalýzy

Psychologů, kteří navázali na psychoanalytickou teorii Freuda, bylo mnoho. Tato kapitola se zaměřuje na Freudovy současníky, kteří s ním úzce spolupracovali a byli členy Vídeňské psychoanalytické společnosti, ale dříve či později se od Freuda odklonili a vytvořili vlastní školy. Mezi nejvýraznější patřili Alfred Adler, Carl Gustav Jung, Otto Rank a Wilhelm Reich.

---

³⁶ FREUD, Sigmund. *Tři pojednání k teorii sexuality*. In: *Freud, S.: Vybrané spisy II-III*. s. 205-248.

³⁷ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 172-173.

³⁸ SANDLER, Joseph, DARE, Christopher, HOLDER, Alex. *Frames of reference in psychoanalytic psychology*. VI., VII. *The topographical frame of reference*. s. 37-54.

³⁹ FREUD, Sigmund. *Strukturální rozbor psychické osobnosti*. In: *Freud, S.: Vybrané spisy I*. s. 374.

Adolf Adler (1870-1937) se narodil ve Vídni. Vystudoval medicínu a začal se živit jako oční lékař. Později se přeorientoval na psychiatrii. Stal se členem Vídeňské psychoanalytické společnosti, kde časem získal místo prezidenta. V roce 1911 se Freud s Adlerem názorově rozešli. Adler byl z psychoanalytické společnosti vyloučen a založil vlastní školu, kterou nazval individuální psychologií.⁴⁰

Adler zpochybnil Freudův psychický determinismus a nahradil jej finální (cílovou) duševní orientací. Předpokládal, že si jedinec stanovuje individuální cíle a jim podmiňuje své chování. Výběr cílů ovlivňují dva aspekty: společenský cit a touha po moci. Společenský cit (pocit sounáležitosti) Adler vysvětluje jako nutnou potřebu člověka někam patřit, mít ve společnosti své místo.⁴¹ Druhý motiv, touhu po moci, konkretizuje jako „*snahu překonat pocity méněcennosti a stát se nadřazeným*.“⁴² Pocit méněcennosti Adler považuje za přirozený, neboť jsme všichni byli malé děti a každé malé dítě se cítí slabé. Pokud v dětství dochází k nevhodným výchovným postupům ze strany rodičů (rozmazlování, zanedbávání, výsměch dítěti), běžný pocit slabosti roste a vniká komplex méněcennosti.⁴³

Individuální psychologie silně zohledňuje působení společnosti na jedince. Jedinec k okolí zaujímá vlastní postoj, který Adler nazývá jako životní styl nebo životní linii. Spadá sem sebepojetí, životní cíle a pohled na svět. Životní styl se formuje během prvních pěti až šesti let života a to vlivem rodinného klima, které zahrnuje vztah k rodičům a postavení mezi sourozenci.⁴⁴

Dalším spolupracovníkem S. Freuda byl Carl Gustav Jung (1875-1961), do něhož Freud vkládal mnohé naděje. Byl dokonce označován za přímého nástupce Freuda. Ve stejném období jako Adler se však Jung od Freuda odklonil a založil vlastní školu s názvem analytická psychologie.

Ve své teorii vycházel z předpokladu existence nevědomí, které ale specifikoval zásadně odlišným způsobem než Freud. Pro Junga nevědomí nepředstavovalo směsici potlačených sexuálních pudů, ale „*tvůrčí, inteligentní princip svazující jedince s veškerým lidstvem, přírodou a celým vesmírem*.“⁴⁵ Jung rozdělil nevědomí na dvě

---

⁴⁰ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 190.

⁴¹ DREIKURS-FERGUSON, Eva. *Adlerovská teorie: úvod do individuální psychologie*. s. 9-10.

⁴² PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 190.

⁴³ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 190.

⁴⁴ DREIKURS-FERGUSON, Eva. *Adlerovská teorie: úvod do individuální psychologie*. s. 23.

⁴⁵ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 192.

části: individuální a kolektivní.⁴⁶ Od Freuda převzal pojem libida, která pro něj ovšem nepředstavovala energetickou složku sexuálního pudu, nýbrž psychickou energii samu o sobě.

Jung se zabýval také vývojem osobnosti. Svoji teorii opřel o východisko, že pro jedince jsou v různých životních etapách důležité jiné hodnoty. Zhruba do čtyřiceti let člověk pracuje na své personě, sebeobrazu, tedy na tom, aby jeho osobnost byla společností co nejlépe přijatá. Poté přichází krize středního věku a hodnoty, které platily dříve, se člověku zdají vyprázdněné. Obrací se proto do sebe sama, nastupuje cestu tzv. individuace, kde se vyrovnává s nevědomými archetypy a hledá svoji skutečnou podstatu.⁴⁷

Dále Jung rozdělil psychické funkce na racionální (myšlení a cítění) a iracionální (vnímání a intuice).⁴⁸ Zavedl pojmy jako extrovert a introvert,⁴⁹ které vešly v obecnou platnost i u laické veřejnosti.

Otto Rank (1884-1939), vlastním jménem Otto Rosenfeld, se narodil ve Vídni. Jeho dětství nebylo šťastné, Rank vedl spory se svým otcem, alkoholikem a násilníkem. Proto se v devatenácti letech nechal přejmenovat. Studoval průmyslovou školu s cílem stát se mechanikem. Adler jej seznámil s Freudem, který si Ranka ihned oblíbil pro jeho sečtělou a nadání. Zařadil jej mezi své nejbližší spolupracovníky. Rank se stal prvním členem Vídeňské analytické společnosti bez lékařského vzdělání. V roce 1924 vydal své nejznámější dílo *Trauma zrození*, které Freud zkritizoval. Rank v roce 1935 odjel do New Yorku, kde se usadil. Vedl zde psychoanalytickou praxi, vyučoval na univerzitě, pořádal turné přednášek, vydělával spoustu peněz, které ale rychle utrácel. Zemřel několik málo dnů po smrti Freuda na alergickou reakci na léky při nachlazení.⁵⁰

Rank v díle *Mýtus zrození hrdiny* upozorňoval na „strukturální podobnosti hrdinných mýtů po celém světě.: hrdina je zrozen z bédných podmínek, od narození jej ohrožují temné síly a nehostinnost rodinného prostředí. Je vržen do nepřátelského světa, kde musí překonávat překážky, je ohrožován smrtí...“⁵¹ Tato úvaha se stala podkladem pro Jungův výklad archetypu hrdiny.

---

⁴⁶ Viz kapitola 3.1.1 Nevědomí.

⁴⁷ HALÍK, Tomáš. *C. G. Jung a psychologie archetypů*. s. 27.

⁴⁸ Viz kapitola 3.1.3 Vědomí a jeho funkce.

⁴⁹ Viz kapitola 4 Typy zaměření osobnosti.

⁵⁰ ČERNOUŠEK, Michal. *Sigmund Freud, dobyvatel nevědomí*. s. 140-142.

⁵¹ ČERNOUŠEK, Michal. *Sigmund Freud, dobyvatel nevědomí*. s. 140.

Rank navrhl změny v terapeutických procedurách, jako byla aktivnější role psychoterapeuta, určení časového limitu k ukončení terapie, důraz na vědomí, vůli a na „ted' a tady“. Upřednostňoval sblížení s pacientem, navázání osobního vztahu a dosažení větší rovnocennosti.⁵²

V díle *Trauma zrození* Rank předložil tezi, že „pobyt v matčině lůně představuje pro každého člověka rajskou situaci bezpodmínečného přijetí a snadného uspokojování potřeb. Tento slastný stav existence je ukončen porodním traumatem, jehož zraňujícím aspektem je především odloučení od mateřského lůna,“⁵³ Rank předpokládal, že odloučení od matky je nejbolestivější a nejvíce traumatizující zážitek v lidském životě. „Nejhlubším přáním ovládajícím lidskou mysl je touha po návratu k nitroděložní existenci, která ovšem podléhá represi a je častým zdrojem úzkosti u dětí i dospělých.“⁵⁴

Lidé se s porodním traumatem vyrovnávají různými způsoby. Jedním z nich je vytvoření nové lidské bytosti. V tomto ohledu panují rozdíly mezi muži a ženami. Ženy mají možnost porodit dítě, čímž primární situaci zopakují. Muži tuto výsadu nemají, takže se s porodním traumatem vyrovnávají prostřednictvím kulturní a umělecké tvorby.

Odkaz na nitroděložní život jedince lze vysledovat v dětských hrách. Hra na schovávanou představuje opakované odloučení a shledání. Rytmické pohybové hry, jako je skákání přes švihadlo, houpání atd. opakují rytmy pociťované v prenatální fázi.⁵⁵

Po rozchodu s Freudem Rank přisuzoval porodnímu traumatu daleko menší význam. Jeho práce přispěla mj. k rozvoji feministických hnutí.

Posledním pokračovatelem psychoanalýzy, kterému se práce věnuje, je Wilhelm Reich (1897-1957). Stejně jako Rank ani on neměl šťastné dětství. Otec matku trýznil, až ji nakonec dohnal k sebevraždě. Reich začal řídit rodinné hospodářství, ale hned druhý rok jeho domov zničila ruská vojska. Přesunul se do Vídně, začal studovat medicínu, seznámil se s Freudem a stal se členem Vídeňské psychoanalytické společnosti.

Reich nebyl spokojený s tradičními verbálními technikami během terapie a začal zavádět praktiky (přímý tělesný kontakt s napůl oblečenými pacienty), které se neslučovaly s pravidly psychoanalytické společnosti, proto byl vyloučen. Stal se členem komunistické strany, ale i ta jej vyobcovala. Reich emigroval před druhou

---

⁵² PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 196.

⁵³ GROF, Stanislav. *Za hranice mozku: narození, smrt, transcendence*. s. 132.

⁵⁴ GROF, Stanislav. *Za hranice mozku: narození, smrt, transcendence*. s. 132.

⁵⁵ RANK, Otto. *The trauma of birth*. s. 101.

světovou válkou do Dánska, Švédska a poté i Norska. Ze všech zemí byl vyhoštěn. Nakonec se usadil v USA, kde se snažil prosadit se svou novou teorií kosmické energie – orgonu. Prodával orgonové akumulátory, které měly shromažďovat kosmickou energii pro léčebné účely. Federální úřad jejich distribuci zakázal, což Reich nerespektoval. Byl obviněn a odsouzen ke dvěma letům vězení. Zemřel v roce 1957 ve federální trestnici v Lewisburgu.⁵⁶

Reich se věnoval studiu sexuality zdravých i nemocných dospělých. Na základě svých poznatků dospěl k závěru, že závažnost každého onemocnění je v přímé vazbě k závažnosti genitální poruchy. Léčba a její výsledky závisí na míře plného genitálního uspokojení.⁵⁷

Zavedl pojem orgastická potence, která je ukazatelem psychického zdraví jedince, „*projevuje se schopností plně se oddat proudění biologické energie a vybití nashromážděné sexuální podráždění prostřednictvím mimovolných, slastných tělesných konvulzí.*“⁵⁸

Reich tvrdil, že rodinná výchova potlačuje přirozenou sexualitu a je zdrojem neurotických poruch, tzv. emocionálního moru. Dítě, jež podléhá sociální represi sexuality, zakouší četné vnitřní konflikty, které narušují jeho osobnost. „*Vrstvy zkamenělých konfliktů u mnoha lidí vytvářejí kompaktní charakterový pancíř. Funkcí tohoto pancíře je chránit jedince před nelibostí, ovšem za cenu snížení schopnosti orgasmu.*“⁵⁹ Reich tvrdil, že to, co zmiňovaný pancíř drží ve stabilitě, je destruktivita, neboť pokud se mu u některého ze svých pacientů podařilo některou vrstvu pancíře prolomit, začala se u něj projevovat agresivita a ničivost.⁶⁰

Vytvořil řadu nových léčebných postupů, které nazval jako charakterově analytickou vegetoterapii. K odstranění bloků používal hypoventilaci, tělesnou manipulaci i přímý tělesný kontakt s pacientem. Snažil se klienta dovést ke schopnosti naplno se oddat spontánním pohybům těla, které jsou spojeny s dýcháním. Pokud se to podařilo, pohyby působily vlnivým dojmem, který Reich označil za orgasmový reflex.

---

⁵⁶ GROF, Stanislav. *Za hranice mozku: narození, smrt, transcendence*. s. 128-129. SMITH, David Livingstone. *Approaching psychoanalysis*. s. 110-116.

⁵⁷ REICH, Wilhelm. *Funkce orgasmu*. s. 77.

⁵⁸ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 198.

⁵⁹ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 199.

⁶⁰ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 196.

Pokud se pacient naučil oddat orgasmovému reflexu, byl schopen dosáhnout plného uspokojení. Plný orgasmus uvolnil přebytečnou energii a pacient byl zdrav.⁶¹

Na Reichovy myšlenky navazují některé psychoterapeutické směry, jako např. bioenergetika nebo transpersonální psychologie.

---

⁶¹ GROF, Stanislav. *Za hranice mozku: narození, smrt, transcendence*. s. 128-129.

3. Pojetí psychiky lidské duše

Ať se podíváme sebehloběji do historie lidstva, vždy pracovalo s myšlenkou duše. Naši předkové si po dlouhá staletí nezávisle na kultuře představovali duši jako určitou substanci, která přichází od Boha. A protože má božský charakter, je jí vlastní nesmrtelnost. Tato duše vytváří tělo, udržuje život, ale sama je na těle nezávislá.⁶²

Význam slova duše (německy „Seele“, anglicky „soul“, starogermánsky „saiwalo“) je významově ekvivalentní k řeckému „aiolos“, což v překladu znamená něco pestrého, měňavého, pohyblivého. Často byla duše zobrazována jako motýl.⁶³

Vzhledem k tomu, jak silnou tradici měla představa duše napříč všemi kulturami, je o to překvapivější, jak se pojem v druhé polovině 19. století změnil. Záměrně neuvádím, že se pojem vyprázdnil, protože i nadále přetrvával, jen v jiné podobě a s jinými východisky.

S nástupem pozitivismu, materialismu se na duši začalo nazírat v plné závislosti na hmotě a hmotných příčinách. Nutnost racionálního vysvětlení duše a jejího původu ji přesunula z pole duchovního na pole materiální a metafyziku nitra nahradila metafyzika hmoty. Byť paradoxně podle Junga: *„neexistuje žádná racionální úvaha, která by mohla dokázat nebo popřít ducha, stejně jako neexistuje úvaha, která by mohla dokázat nebo popřít hmotu.“*⁶⁴ Jung dokonce staví psyché a hmotu, tak blízko, byť naproti, sobě, že do jisté míry předpokládá, že by mohly mít stejný původ. *„Poněvadž psyché a hmota jsou obsaženy v jednom a též světě, navíc jsou v neustálém vzájemném styku a obě spočívají na nenázorných transcendentních faktorech, existuje nejen možnost, ale i určitá pravděpodobnost, že hmota a psyché jsou dva různé aspekty jedné a téže věci.“*⁶⁵

Koncem 19. století se upustilo od samozřejmosti, že vše vzniklo z tvořivé vůle Boha a do popředí se dostal názor, který se brzy stal „dobovou pravdou“, že vše vzniká z materiálních příčin.

Největší myslitelé tehdejší doby se stavěli k předešlým představám o duši jako k uzavřené historické kapitole, kterou jsme jako lidstvo překonali. Podle Junga naprosto nadhodnotili význam materiálna a byli na omylu, když si mysleli, že našli správné

---

⁶² JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 13.

⁶³ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 16.

⁶⁴ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 11.

⁶⁵ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 20.

vysvětlení duše jen proto, že jej hledali na poli jednodušeji popsatelem – hmotným, než je pole metafyzické.

Jung nepopírá, že duševní stránka člověka úzce souvisí také s jeho fyziologií. Ale bylo by mylné domnívat se, že aktivita a obsah duše jsou jen odrazem vnějšího světa. Vyměnili bychom tak vše z podstaty duševní za názor, že myšlenky tvoří pouze konkrétní výměšek mozku a nic víc. Tato teorie se ve vědeckých kruzích prosadila a Jung ji nazval „psychologií bez duše“,⁶⁶ proti které se po celý svůj život vyhraňoval. Jinými slovy všechny tehdy vzniklé, moderní psychologie byly postaveny na základě zkoumání vědomí, ale nevěnovaly pozornost nevědomé části psyché.

Navzdory všemu výše popsanému si Jung dodal odvahy a začal pracovat na své teorii „psychologie s duší“, byť tušil, že se nesetká s okamžitým přijetím. Jeho teorie byla založená na předpokladu autonomního ducha (duch o sobě a pro sebe), tedy takového, který nebere zřetel na vnější, hmotný svět.

Svoji tezi podkládá určitými jednotícími prvky v pojetí duše napříč časem i kulturami.

Například ve většině jazyků starých civilizací je duše označením pro něco neviditelného, vzdušného, neuchopitelného. Ať už se jedná o spojitost latinského slova „anima“ – duše a řeckého výrazu anemos – vítr. Jiné řecké slovo pro vítr, „pneuma“ znamená také duch. V arabštině znamená slovo „rih“ vítr a slovo „ruh“ duše, duch. Značnou příbuznost má řecké slovo „psyche“ se slovem „psychó“, což znamená dýchat.⁶⁷ Ne náhodou naši předkové viděli souvislost mezi duší a dechem. Dýchání je odnepaměti nejprimitivnějším výrazem života.

V některých kulturách se duše ztotožňovala se jménem. Souviselo to s vírou, že se duše předka reinkarnuje do duše novorozeněte tak, že je pojmenované právě jménem jednoho z nich.

Často bývá duše znázorněná jako stín. Je to proto, že člověk je ve své přítomnosti neustále následován stínem, který měl v minulosti i metonymický význam někoho, kdo je vždy za našimi zády. Hodina poledne byla považována za nebezpečnou, neboť se stín člověka zmenšuje a s tím se zvětšuje i ohrožení jeho života. Neodpuštělným bylo také šlápnout někomu na stín.⁶⁸

---

⁶⁶ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 14.

⁶⁷ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 17.

⁶⁸ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 17.

Tyto představy našich předků nelze považovat za zcela náhodné, protože totožně vypovídají o svébytném životě duše. Naši předchůdci dokázali s duší rozmlouvat a slyšet její hlas, což jen dokazuje její autonomnost vůči vědomí. A pokud by současnému člověku byly praktiky našich předků příliš vzdálené, může si být jistý, že i on sám se potýká se stavy, které nemůže vědomě ovlivnit a jejichž původ nedokáže vysvětlit. Člověk nemůže vždy vysvětlit, proč nemá dobrou náladu, nedokáže velet svým citům nebo ovládat své sny. I přesto si rád „lže do vlastní kapsy“, že je „pánem ve svém vlastním domě“.

Předpoklad, že je duše zdrojem života, je podle Junga nesporný, protože důkaz jsme si každý prožili. Všichni jsme byli malými dětmi bez vědomí a bez uvědomělého já. Z toho důvodu si z raného dětství nemůžeme nic pamatovat, neboť veškerá vně získaná zkušenost prochází přes vědomí (já) do nevědomí. A přesto v člověku s přibývajícím roky roste nadšení, inspirace a touha po poznání. Co je zdrojem této životní energie? Je to právě duše, která je – dávno ne jen pro primitiva – „*životem vůbec, životem, o kterém si nemyslím, že ho ovládám, nýbrž na něm v každém ohledu závisím.*“⁶⁹

Další dobově revoluční, ale historicky ne novou myšlenkou, ke které se Jung vyjadřoval, je nesmrtelnost duše. Ačkoli zní toto slovní spojení jakkoli velkolepě, Jung k problému přistupuje pragmaticky. Duši nelze lokalizovat v prostoru, takže předpokládáme-li že existuje, musí stát mimo prostor. Pakliže bychom se někoho zeptali, kde sídlí jeho myšlenky, patrně by odpověděl, že v hlavě. Pakliže bychom se ptali, kde sídlí jeho emoce, nejspíš už by jeho odpověď nebyla tak jednoznačná, protože city máme spojeny spíše s oblastí hrudníku. Zde se stáváme obětí tradičního nazírání vlastní kultury, protože existují jiné společnosti, ve kterých se traduje názor, že se myšlení nachází v srdci (např. Jungem zkoumaní Indiáni Pueblo) nebo v břicho (např. některé černošské kmeny).⁷⁰ Jung dochází k přesvědčení, že v momentě, kdy se naše počítky mění v psychické obsahy, ztrácí jakoukoli souvislost s prostorem a umístění duše na konkrétním místě v těle je napříč kulturami nekonzistentní. Proto např. o myšlenkách nemůžeme soudit nic jiného, než to, že jsou. Nelze vyjádřit, jak jsou myšlenky velké, kolik váží, jakého jsou skupenství ani žádné další jejich jiné, s hmotou a prostorem související parametry. A pakliže duše není v žádném směru vázána na tělo, neexistuje důvod, proč by měla zanikat společně s ním. Ale kromě fyzické smrti existují

---

⁶⁹ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 18.

⁷⁰ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 19.

i jiné stavy, kdy vědomé já nefunguje a přesto je přítomná duše i život – např. ve spánku nebo v bezvědomí. Nestojí tedy před námi důkaz nejen autonomie duše, ale také její časové neomezenosti?

Primitivní civilizace o duši v jistých směrech uvažovaly totožně. Společná jim byla také touha vysvětlit její původ. Shodovaly se v myšlence, že duše je sice nezávislá na hmotě a tělu, ale podrobuje se duchovnímu systému světa. Tomuto systému, kterým si vysvětlovali veškerou realitu, přičky podobu bytosti s vůlí a vědomím a daly jí jméno Bůh. Ten, ze kterého vznikla duše. Byl to jev naprosto přirozený, neboť se lidé potřebovali vyrovnat s je samotné přesahujícími vlastnostmi duše.

Toto stanovisko by mohlo svádět k závěru, že Bůh a příroda jsou jedno a totéž, tedy k jisté formě panteismu.⁷¹ Jung toto tvrzení nepopírá ani nevyvrací. Upozorňuje pouze, že pokud s touto myšlenkou člověk operuje na oblacích filozofie, je v zásadě neškodná. Přenesení-li ji ale do psychologické praxe, může dojít k četným neštěstím, neboť psychologie nepotřebuje spekulativní teorie, ale taková vysvětlení, která jsou pozitivní ve svých praktických výsledcích. Psycholog „nemůže sprádat teorie, které se pacienta netýkají, nebo mu dokonce škodí. Zde tedy záleží na tom, někdy dokonce fatálně, zda budeme vysvětlovat z fysis, anebo z ducha.“⁷² Ať se jako psycholog postavíte na jeden či druhý břeh, vždy vám bude chybět právě opačný horizont. Pokud se psycholog zabývá především stránkou fysis, upozaduje duchovní vývoj pacienta. Pokud se naopak zaměřuje na duchovní rovinu, přehlíží do jisté míry fyzickou existenci. Jung uvádí: „Málo se starám o to, zda je energie Bůh nebo Bůh energie, neboť to přece beztak nemohu vědět. Jak však musí být vysvětlen psychologicky, to vědět mám.“⁷³

Psycholog tedy musí zaujmout neutrální postoj mezi těmito dvěma póly. Konflikt mezi přírodou a duchem Jung vysvětluje jako odraz paradoxní duševní podstaty.⁷⁴ Podstata duše má podle něj jak fyzický, tak duševní aspekt, což považujeme za rozporuplné a to z toho důvodu, že tuto podstatu nejsme s to pochopit. Jinými slovy pokud člověk něčemu nerozumí a ani nemá možnost porozumět, rozdělí si tuto skutečnost na protiklady, které jsou pro něj známé, aby mohl problém do jisté míry pochopit. Ostatně přes to, že psychično nedokážeme vysvětlit, je naší bezprostřední a jedinou zkušeností, protože vše, co zažíváme, je psychické. Všechny podněty se mění,

---

⁷¹ Panteismus = nábožensko-filozofické učení o všudypřítomnosti boží, vycházející z identity Boha a světa, z jejich ztotožnění. (PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. s. 562.)

⁷² JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 22.

⁷³ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 22.

⁷⁴ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 23.

zkreslují do takové podoby, abychom je jako lidé dokázali identifikovat (např. určitá vlnová délka světla se jeví jako barva). Realita se nám v psychice vyjevuje natolik zdeformovaná, že vůbec nedokážeme určit podstatu věcí stojících mimo nás. Naše duševní prožívání je to nejreálnější, co máme, a proto se na ně psycholog ve výše zmíněném problému může odvolávat.

Zdá se, že psychické obsahy tedy pocházejí z vnějšího prostředí a v psychice se odráží, byť nepřesně, jako v zrcadle. Je tomu tak. Zároveň je ale nutné dodat, že obsahy mohou pocházet také z vnitřku, z nás samotných a nebudou o nic méněcennější. Když např. člověk přemýšlí, jak by měl vypadat dům, ve kterém chce bydlet, nebo uvažuje, jestli bude po smrti šťastný, pořád jsou to myšlenky psychicky stejně reálné.

Prapůvodní člověk se dualitou psyché nezabýval. Nerozlišoval protikladné duchovní roviny. V jeho podání se duch a hmota vzájemně prostupovali. Po rozpadu této jednoty si západní svět zachoval přírodu a východní svět ducha, aniž by si to jedni či druzí uvědomovali. „*Tak jako existuje jen jedna Země a Východ a Západ nejsou s to rozdělit jedno lidstvo na dvě rozdílné poloviny, existuje i psychická realita ještě ve své prapůvodní jednotě a čeká na pokrok lidského vědomí od víry v jedno a popírání druhého k uznání obou jakožto konstitutivních prvků jediné duše.*“⁷⁵

Jung předpokládá, že k tomuto obratu lidé dříve či později dospějí. Západní společnost si jednoho dne musí uvědomit, že pravda získaná skrze smyslové vjemy, „*může stačit rozumu, ale nikdy nedává smysl lidského života.*“⁷⁶ Smysl lidského života tkví hluboko v nitru člověka a je to právě tento smysl, který rozhoduje, ať už dobře, či zle. Pokud tato síla nepomáhá rozumu, a nezděje, je rozum v koncích. Byť se lidé považují za rozumné, přesto je rozum neuchránil ani před válkou, ani před jinými katastrofami.

Toto jsou argumenty pro Jungovu „psychologii s duší“.

---

⁷⁵ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 24.

⁷⁶ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 25.

3.1. Stavba duševního aparátu

Pro tuto část práce jsem si vypůjčila název kapitoly z knihy Márie Puškárové *Tajemství milosti*. Označení stavba duševního aparátu se mi jeví jako příznačné, neboť Jungovo pojetí duše, není nic jiného než soubor podmnožin, které jsou ve vzájemné interakci - opozici, či shodě. Carl Gustav Jung stavěl mapu lidské duše, což se neobejde bez jakéhosi „ztechničtění“ a systematizování celé problematiky.

Systematizovat duši se může zdát násilné, zvláště když se jedná o pojem tak mlhavý a prchavý. Pojem duše byl klíčový pro období antiky a raného křesťanství. V homérské řečtině znamenala „psyché“ život nebo duch, který po smrti přežíval. Často byla duše zobrazována jako motýl, tedy něco pestrého, vzdušného, neuchopitelného. V průběhu času se pojem vyprázdnil a ve chvíli, kdy lidé začali ve větší míře trpět duševními poruchami, se lékaři věnovali uzdravení člověka, ale ne uzdravení jeho duše (viz Studium a profesní start).

Psychika člověka pro Junga nepředstavovala pouze abstraktní pojem duše. V jeho pojetí se jednalo o soubor všech psychických pochodů, a to jak vědomých, tak nevědomých. Tyto dvě roviny – vědomí a nevědomí – se vzájemně doplňují a jedna vykrývá prázdný prostor druhé, tedy jsou ve vztahu komplementárním. S Hérakleitovskou myšlenkou boje protikladů se lze setkat v díle C. G. Junga velice často.

Dvojakost psyché byla novinkou pro psychology i filosofy. „*Psychický dualismus znamená konec zjednodušující racionalistické představy jednolitě, výhradně vědomé a rozumné lidské bytosti, představy, jež se rozhodujícím způsobem podílela na formování světového názoru naší generace.*“⁷⁷ Pakliže se dnešní člověk nepohybuje na poli psychologie, zpravidla nepřemýšlí sám o sobě ve dvou rovinách, a to i přes legitimitu pojmu nevědomí ve vědě. „*Nenapadne nás, abychom zapochybovali o svých pohnutkách nebo si položili otázku, co soudí onen vnitřní člověk v nás o věcech, které děláme ve vnějším světě. Je to však od nás opravdu lehkomyšlné, povrchní a nerozumné, stejně jako psychologicky nehygienické, jestliže přehlídíme reakce a postoje nevědomí.*“⁷⁸

---

⁷⁷ STARÝ, Rudolf. *Potíže s hlubinnou psychologií: esejistická studie o analytické psychologii C.G. Junga*. s. 29.

⁷⁸ JUNG, Carl Gustav. *The Collected Works of C. G. Jung 10. Civilization In Transition. The Undiscovered Self*. §561.

3.1.1. Nevědomí

Takřka nejdůležitějším pojmem celé analytické psychologie je nevědomí. Do západní kultury přišel fenomén nevědomí z východní filozofie. Jung ani Freud nebyli prvními, kdo se úlohou nevědomí zabýval. S jeho myšlenkou pracoval i I. Kant, G. W. Leibnitz nebo J. W. Goethe.⁷⁹ Mircea Eliade přirovnává objev nevědomí k zámořským objevům renesance či astronomickým poznatkům, neboť každý z nich způsobil obrat v nahlížení na uspořádání světa.⁸⁰

V rámci úvah o vědomí a nevědomí by nás mohl mást termín podvědomí. Ten Jung ve své teorii nepoužívá, neboť vychází z přesvědčení, že nevědomí není pod vědomím, nýbrž nad vědomím.

Z výše řečeného vyplývá, že nevědomí je starší než vědomí. Je prvotní daností, temnou hlubinou, ze které vědomí vyvěrá. I dítě je nejdříve ve stavu nevědomosti a posléze vyrůstá do stavu vědomí.

Celý problém lze připodobnit k situaci, kdy si na něco, co známe, nemůžeme vzpomenout. Myšlenka nikam nezmizela, pouze se přesunula z vědomí do oblasti nevědomí. Zapomenuté myšlenky se z nevědomí vynořují a zase se v něm ztrácí v závislosti na tom, čemu věnujeme vědomou pozornost.

Pakliže je vědomí následkem nevědomí, každý skutek člověka je více či méně nevědomě motivovaný, což si jedinec buď uvědomuje zčásti, nebo vůbec. Často se člověk stává loutkou v rukou nevědomí. Jsou to např. situace, kdy se zdánlivě neodůvodnitelně chová určitým způsobem nebo se dokonce chová přesně naopak, než by chtěl on sám. Kolikrát jste si představili, jaké to bude, až vám zemřou rodiče, ačkoli byste byli rádi, kdyby nezemřeli nikdy? Kolikrát jste v myšlenkách nebo ve snu někoho zabili, ačkoli byste toho v realitě nikdy nebyli schopni?

Pokud má nevědomí sloužit jako kompenzace vědomí, nemůže se řídit stejnými zákony. Proto jsou obrazy pocházející z nevědomí bezohledné, zločinecké, kruté a neslučitelné s morálními hodnotami. „*V nevědomí je pohotově všechno, co je ve vědomí zavrženo, a čím křesťanštější je vědomí, tím pohanštěji si vede nevědomí...*“⁸¹

---

⁷⁹ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: Analytická psychologie C.G. Junga v praxi: Velké archetypy podle C.G. Junga. Sny a jejich význam.* s. 26.

⁸⁰ ELIADE, Mircea. *Mefisto a androgyn.* s. 9.

⁸¹ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše.* s. 35.

Rozsah nevědomí nelze blíže určit. Existenci obsahů lze dokázat pouze tím, že na ně v nevědomí „dosáhneme“ a dokážeme je vědomě popsat. „*Nevědomí disponuje obsahy, které by znamenaly nedozírný přírůstek poznání, kdyby mohly být učiněny vědomými.*“⁸² Tato teorie zvedla ve své době vlnu znepokojení, protože zpochybnila úplnost našeho poznání a to do hloubky, kterou neumíme zcela určit.⁸³

Vědomí nám umožňuje prožívat představy, myšlenky, impulsy, pocity, dojmy, intuice, plány, úmysly, záměry, závěry, dedukce a předpoklady. Oproti tomu nevědomí obsahuje sny, vize, fantazii, halucinace, myšlenky, vjemy, indukce, potřeby a dojmy.⁸⁴

Vědomí se vyznačuje individuální reakcí na vnější podněty. Oproti tomu nevědomí generuje reakce typické, které vychází z historické zkušenosti lidstva.

Obsahy nevědomí⁸⁵ lze rozdělit do vrstev dle toho, jak hluboko se nachází (tedy podle toho, jak snadno je lze přesunout do vědomí). Pokud bychom postupovali schematicky od nejplytčích vrstev nevědomí až po ty nejhlubší, v první sféře individuálního nevědomí by se nacházely vzpomínky a ve druhé vytěsňené obsahy.

Další sféry se nachází hlouběji, tedy již v kolektivním nevědomí. Třetí vrstvou jsou afekty a nálady, čtvrtou invazivní obsahy a pátou, nejhlubší sférou, je díl nevědomí, který je nepoznatelný a nemůže být zvědoměn.⁸⁶

Poslední zmíněná sféra „*zahrnuje takové obsahy, které pronikají na povrch jako cizí tělesa a naše Já, pro které zůstávají nepochopitelné, je nikdy nemůže asimilovat. Mají zcela autonomní charakter a často tvoří nejen obsahy neuróz a psychóz, ale i vize a halucinace tvůrčích duchů.*“⁸⁷

Bylo by nesprávné se domnívat, že lze jednotlivé obsahy jednoznačně přiřadit do určité vrstvy, neboť tyto obsahy většinou vystupují ve vzájemném propojení jako směsice.

---

⁸² JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 20.

⁸³ JUNG, Carl Gustav a Helmut BARZ. *Výbor z díla. Archetypy a nevědomí*. s. 19.

⁸⁴ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti. Analytická psychologie C.G. Junga v praxi. Velké archetypy podle C.G. Junga. Sny a jejich význam*. s. 29.

⁸⁵ Viz kapitola 3.1.1.1 Individuální nevědomí a kapitola 3.1.1.2 Kolektivní nevědomí.

⁸⁶ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 20.

⁸⁷ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 20.

3.1.1.1. Individuální nevědomí

Carl Gustav Jung rozdělil koncepci nevědomí na individuální a kolektivní, přičemž kolektivní nevědomí sídlí hlouběji než individuální.

Nejprve charakterizují individuální vědomí a to, co se v něm nachází. Jedná se o psychické obsahy, které jsme prožili, ale neuvědomili si je.⁸⁸ Tyto obsahy jsme odsunuli buď z důvodu omezené kapacity vědomí, nebo proto, že na nás působily z nějakého důvodu diskomfortně. Obsahy z individuálního nevědomí se vynořují jako nepříjemné, protože právě takové jsme je potlačili.

Slovy Junga jsou „*obsahy osobního nevědomí v podstatě citově zabarvené komplexy, které tvoří osobní intimitu duševního života.*“⁸⁹ Právě skrze individuální nevědomí je ovlivňována rozloha, horizonty a bohatství naší osobnosti.⁹⁰

3.1.1.2. Kolektivní nevědomí

V kolektivním nevědomí se nacházejí archetypy, někdy nazývané taky jako praobrazy (řec. achaios znamená starý, původní, existující od začátku, otisk, postava, charakter, vzor, znak atd.)⁹¹

Kolektivní nevědomí je nejhlubší sférou lidské duše. Obsahuje univerzální symboly a obrazy získané v dávné minulosti. Tyto modely pro život se vynořují a mizí bez ohledu na naši vůli a vědomí, jinak řečeno mají spontánní způsob projevu.

Tuto blíže nevysvětlitelnou, pudivou energii máme díky našim předkům a jejich prožitým zkušenostem, které ve formě archetypů přežívají i v nás. Z toho plyne, že člověk se nerodí jako tabula rasa. „*Dítě přichází na svět s diferencovaným,*

---

⁸⁸ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti. Analytická psychologie C.G. Junga v praxi. Velké archetypy podle C.G. Junga. Sny a jejich význam.* s. 35.

⁸⁹ JUNG, Carl Gustav a Helmut BARZ. *Výbor z díla. Archetypy a nevědomí.* s. 98.

⁹⁰ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti. Analytická psychologie C.G. Junga v praxi. Velké archetypy podle C.G. Junga. Sny a jejich význam.* s. 34.

⁹¹ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti. Analytická psychologie C.G. Junga v praxi. Velké archetypy podle C.G. Junga. Sny a jejich význam.* s. 35.

dědičností předurčeným, a proto také individualizovaným mozkiem, proto projevuje vůči vnějším smyslovým vzruchům ne nějakou, ale naopak specifickou pozornost...“⁹²

Archetypy, o kterých Jung hovoří, nejsou skryté jen v hlubinách duše. Člověk je promítl do mýtů, pohádek, alchymie, mystiky, tradic, objevují se v astrologii, v náboženských příbězích, ale také v politických myšlenkách, v cyklických dějinných událostech nebo v instinktech zvířat.⁹³

Kolektivní nevědomí nepředstavuje jen zkušenost našeho vlastního rodu, kterou si neseme jako dědictví, ale je společné lidem jako druhu bez ohledu na národnost nebo rasu. „*Nevědomí je nepsanou historií lidstva od nepamětných dob.*“⁹⁴

„*Něco v naší duši není individuální, něco v naší duši je národ, celek, ba i lidstvo. Kdesi jsme součástí jediné veliké duše, jediného největšího člověka.*“⁹⁵ S tím souvisí fakt, že v kolektivním nevědomí, člověk není rozlišitelný jako individualita. V běžné praxi se to projevuje např. během demonstrací, kdy dochází k tzv. davové psychóze. Dalším příkladem může být válka, kdy se jedinec nezdráhá vystřelit na nepřítele, byť se jako vrah nikdy necítil. Jak tvrdí Jung: „*...zbraně spustí samy od sebe, jen když je jich dostatek pohromadě.*“⁹⁶

3.1.2. Archetypy

Do jaké míry náš psychický život ovlivňují archetypy lze vysledovat skrze sny, fantazie a vize. Mytologické motivy, historická symbolika nebo intenzivní reakce jsou znakem aktivity nejhlubších psychických vrstev – kolektivního nevědomí.

Veškeré lidské projevy vychází z archetypové základny, ať se uskutečňují v biologické, psychobiologické nebo psychologické rovině. Dokonce lze vytvořit jakousi hierarchickou posloupnost, která znázorňuje, jak se archetyp konkretizuje do dalších podob, aniž by se změnila jeho podoba původní. Jungova žákyně Jolanda

---

⁹² JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 43.

⁹³ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti. Analytická psychologie C.G. Junga v praxi. Velké archetypy podle C.G. Junga. Sny a jejich význam*. s. 36.

⁹⁴ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 36.

⁹⁵ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 45.

⁹⁶ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 176.

Jacobi tuto hierarchii připodobňuje prarodičům, kteří zplodili děti, ty zase svoje děti atd., přičemž původní podoba prarodičů se nemění.⁹⁷

Archetypy jsou instinktivní, nutnou reakcí na podnět. „*U tohoto pojmu nejde o zděděnou představu, nýbrž o zděděný vzorec, zděděný modus psychické funkce, tedy podobný vrozený způsob, podle kterého se kuře líhne z vajíčka, ptáci stavějí svá hnízda, ... tedy o vzorec chování.*“⁹⁸

Za předchůdce archetypů by se do jisté míry daly považovat Platónovy ideje. Jednalo o dokonalé praobrazy, ze kterých se zrcadlilo veškerenstvo, přičemž tento odraz dokonalý nebyl. Platón ideje označil za neměnná a rozumově poznatelná jsoucna, které představují jedinou pravou skutečnost.⁹⁹ Platón na rozdíl od Junga nezahrnul do světa ideje protipól její dokonalosti. Temný protějšek ideje patřil do pomíjivého, méněcenného lidského světa.

Platón předpokládal, že obraz (stíny) ve světě, mají původ v idejích. Ideje tedy museli předcházet stínům. Aristoteles by tvrdil: archetypy jsou obrazy vniklé ze zkušeností se skutečnými otci a matkami. V podstatě se jedná o tradiční lidový spor, zda bylo dřív vejce, nebo slepice. Jolande Jacobi tyto úvahy nepřipouští: „*Archetypy pro individuum existují a priori (poznání získané, před smyslovou zkušeností)*¹⁰⁰ *a jsou inherentní (vnitřně obsažené)*¹⁰¹ *kolektivnímu nevědomí, a proto se jich netýká individuální vznik a zánik.*“¹⁰²

Jung naopak tvrdil, že každý archetyp je jako mince s dvěma stranami. Buď může mít pozitivní vliv na naše prožívání a pomáhat nám v zásadních životních momentech, nebo může být negativní a škodit nám. Např. pokud archetyp matky pomáhá, jedná se o jeho pozitivní charakter, pokud archetyp matky škodí, je považován za negativní. Vše závisí na tom, zda si uvědomujeme, jak je uspořádané naše nevědomí, jestli dokážeme archetypy rozlišovat a komunikovat s nimi.

Podstatu, jádro archetypů nelze blíže určit, neboť by se veskrze jednalo o interpretaci vědomou, tedy jen velmi mlhavou. „*Jakékoli výpovědi o archetypech jsou metafory a konkretizace patřící k vědomí.*“¹⁰³ Archetypy lze opsat, ale ne popsat.¹⁰⁴

---

⁹⁷ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 49.

⁹⁸ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 49-50.

⁹⁹ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi*. Díl třetí: Filosofie, s. 16.

¹⁰⁰ PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. s. 66.

¹⁰¹ PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. s. 332.

¹⁰² JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 52.

¹⁰³ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 8. Teoretische Überlegungen zum Wesen des Psychischen*. §417

Archetypy jsou určovány formou, nikoli obsahem. Pro lepší představu uvádí Jung příklad s osovým systémem krystalu. Forma krystalu, tedy uspořádání jeho molekul do pravidelných tvarů, je určená v nezávislosti na tom, zda krystal již existuje nebo ne. Obdobně je to i s archetypem. Jeho významové jádro určuje principiálně způsob jeho projevu, nikoli však jeho podobu. Z toho lze usuzovat, že archetyp je neexistující a imanentní (bytostně vlastní).¹⁰⁵ „*Mateční lough, tj. nahromaděná zkušenost lidstva, představuje obrazy, které se na tomto osovém systému upevní a v hloubi nevědomí se dotvářejí ke stále ostřejším a obsahově bohatším tvarům. Obraz se tedy nevytváří, když stoupá k vědomí, nýbrž existuje v temnotě již od té doby, kdy ve formě typického základního zážitku obohatil, psychický poklad lidské zkušenosti a je souběžně s tím, jak se zvedá k vědomí, ozařován rostoucím světlem, v němž se jeho obrysy jeví stále jasnější, až k úplné viditelnosti všech jeho jednotlivin.*“¹⁰⁶

Archetyp se vynořuje z nevědomí v různých podobách, metaforicky řečeno v různých kostýmech, v závislosti na dané situaci, ale jeho význam zůstává neměnný.¹⁰⁷ Člověk se může pokoušet o zpřístupnění archetypu jeho transformací do slov a obrazů, tyto nástroje jsou jediné dostupné, leč krajně nedostatečné. „*Mluví-li o Slunci a identifikuje s ním lva, krále, drakem hlídáný zlatý poklad a životní sílu nebo zdraví člověka, pak to není jedno ani druhé, nýbrž to neznámé třetí, co lze vyjádřit více či méně přiléhavě všemi těmito podobnostmi, avšak zůstává přes veškeré úsilí intelektu stále nepoznatelným a nepojmenovatelným.*“¹⁰⁸

Archetypy pro Junga představují souhrn možností lidské psychiky. Nevyčerpatelný zdroj nejhlubších souvislostí mezi Bohem, člověkem a kosmem. Odhalit a probudit ve vlastním nevědomí tento materiál, rozpoznat jeho projekce a přesunout jej do vědomí by mělo být naší úlohou a povinností, jestliže si přejeme „mít v duši čisto“.¹⁰⁹

Náš přístup k archetypům je ukazatelem našeho duševního zdraví. Archetypy jsou pro Junga „orgány duše“¹¹⁰. Pakliže se o ně člověk nestará a zanedbává je, sužují ho neurózy a duševní choroby stejně tak, jako trápí nemoci člověka, který se nestará o své tělesné orgány.

---

¹⁰⁴ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 9. Zur Psychologie des Kindarchetypus.* §265.

¹⁰⁵ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga.* s. 51-52.

¹⁰⁶ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga.* s. 52.

¹⁰⁷ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga.* s. 53.

¹⁰⁸ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 9. Zur Psychologie des Kindarchetypus.* §271.

¹⁰⁹ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga.* s. 55-56.

¹¹⁰ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 9. Zur Psychologie des Kindarchetypus.* §271.

Aby Jung archetypy více zpřístupnil, pojmenoval je a vtiskl jim podobu (nejčastěji postavy), která byla jejich podstatě nejpřilnavější. Mezi základní archetypy patří persona, stín, anima (animus), matka, otec, dítě, moudrý stařec, hrdina, panna, rytíř, měsíc, slunce, zneprátení bratři, ukřižování, zraněný lékař, mana – nadpřirozená osoba, kejklíř, ryba a rybář, alchymista, UFO, pohádková bytost, atd.¹¹¹ Vybrané archetypy si blíže charakterizujeme.

3.1.2.1. Persona

Archetyp persony, někdy překládán jako archetyp osobnosti, představuje tvář člověka, kterou se prezentuje ve společnosti. Obrazně se jedná o masku, díky které si udržujeme vztah k lidem a vnějšímu světu. Je nutné si tuto masku uvědomovat a nepovažovat ji za vlastní identitu. Potom by člověk neměl možnost sám sebe poznat. Fenoménu ztotožnění se s maskou podléhají např. herci, mediální hvězdy, které jsou obdivovány zpravidla za něco, co je vně, ale uvnitř chybí.¹¹²

Persona je role, kterou člověk hraje ve vztahu k ostatním lidem, je pomyslným „kompromisem mezi individuem a společností.“¹¹³ Často se právě společnost na výrazu persony podílí více, než jedinec samotný. „*Persona je komplexem funkcí, který vznikl za účelem hladkého přizpůsobení, není však identický s individualitou, vztahuje se výhradně na vztah k objektům, k okolí.*“¹¹⁴

Správně fungující osobnost se musí vyrovnat se třemi základními faktory. První z nich je uskutečnění ideálu Já. Jedná se o přiblížení k sebeobrazu, který každý člověk nosí v sobě. Druhým faktorem je přizpůsobení se roli, kterou od jedince vyžaduje společnost. Třetím faktorem jsou psychické a fyzické podmínky, které omezují realizaci prvních dvou faktorů.¹¹⁵

---

¹¹¹ ADAMEC, Jiří. *Psychologie C. G. Junga. Filosofický seminář.* s. 47.

¹¹² PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi : velké archetypy podle C.G. Junga : sny a jejich význam.* s. 45.

¹¹³ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 7. Die Beziehung zwischen dem Ich und dem Unbewussten.* §466.

¹¹⁴ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 6. Psychologische Typen.* §803.

¹¹⁵ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam.* s. 45.

Je-li jeden ze tří faktorů opomenut, nemůže persona správně fungovat. Namísto toho, aby persona rozvíjela osobnost, stává se pro ni překážkou. Pokud u člověka převažuje první faktor a zaměřuje se především na naplnění sebeobrazu, bude se pravděpodobně jednat o podivína, samotáře, nebo rebela. V takovém případě člověk může své masce zcela propadnout, identifikovat se s ní a může docházet k mylnému sebehodnocení (přesvědčení o méněcennosti, nadřazenosti, role mučedníka, vyvržence, atp.).¹¹⁶

Pokud převažuje druhý faktor a člověk své chování podmiňuje požadavkům okolí, hovoříme o člověku „masovém“.¹¹⁷ I u tohoto typu se lze obávat identifikace s personou. Takoví lidé se ztotožňují s úřady, jež jim byly svěřené, a s rolemi, jež jim společnost udělila. Jedná se např. o kariéristy, jejichž plytce rozvinuté Já se skrývá za naoko bohatou profesní maskou.

Je třeba mít vždy na paměti, že persona „*nikdy nesmí být tak neprostupná, abychom individuální charakterové rysy, které skrývá, za ní alespoň netušili. Nesmí také být tak pevně „přirostlá“, aby již nebyla odložitelná.*“¹¹⁸ V nejlepším případě je persona „*přiměřená a vkusná jako skutečná reflexe vnitřní individuality a sebecítění.*“¹¹⁹

3.1.2.2. Stín

Druhým archetypem, o kterém budeme hovořit, je stín. Byl objeven s nástupem psychoanalýzy jako protipól k našemu Já. „*Stín stojí takřka na prahu k nevědomí; je zrcadlovým protějškem našeho vědomého Já a také roste a krystalizuje stejnoměrně s ním.*“¹²⁰ Tato odvrácená strana duše, která k nám neodlučitelně patří, zahrnuje všechny negativní aspekty, které u sebe zpravidla odmítáme vidět – nepoznané stránky, nedostatky, slabosti, necivilizované vlastnosti, zbytky dětských komplexů atd.¹²¹

---

¹¹⁶ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 37.

¹¹⁷ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 37.

¹¹⁸ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 38.

¹¹⁹ HOPCKE, Robert H. *Průvodce po sebraných spisech C. G. Junga*. s. 81.

¹²⁰ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 119.

¹²¹ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 47.

Stín je vlastní bez rozdílu všem a svým způsobem definuje naše Já, protože „živá postava potřebuje hluboké stíny, aby se jevila plasticky; bez stínu zůstáváme plošným preludem.“¹²²

Konfrontace Já se stínem probíhá často současně s uvědoměním, ke kterému typu funkce patříme.¹²³ Naše nejméně diferencovaná funkce je základem stínu, je „temnou stránkou, tím prazákladem naší povahy, který z morálních, estetických nebo jiných důvodů zavrhuje a nenecháváme projevit, poněvadž je v rozporu s vědomími zásadami.“¹²⁴ Setkání se stínem je nezbytně nutné, neboť pokud bychom jej nechali dřímat v nevědomí nebo jej potlačovali, ohrožovali bychom sebe i okolí neurotickými symptomy. A přesto je člověk bez stínu podle Márie Puškárové „statisticky nejčastějším typem člověka: je to typ, který si myslí, že může o sobě tvrdit, že je jen tím, co dovolí o sobě vědět.“¹²⁵

Prvotní setkání se stínem je provázeno pocity jako je melancholie, vina, dluh, že jsme nevyužili příležitostí, kterých se nám v životě dostalo. Obsahy stínu jsou vrozené nedokonalosti jako např. nevýraznost, trvající pocit méněcennosti, rozkoš z vlastního ponížení, nereálné ideály, iluze, neopodstatněné pocity strachu, úzkosti, morbidní afekty, zločiny, stavy posedlosti, vše, co se stydíme přiznat a přesto se nám to opakovaně vnucuje.¹²⁶ To vše se spojuje v obraz stínu, který „táhne za opačný konec provazu“ než vědomé Já.

Navázat zdravý vztah se stínem nelze racionální cestou. V tomto případě se jedná o individuální duševní cestu k sebepoznání a sebezřetiví. O podobném poznání svého vlastního nitra vedl dialog i Sokrates. I on nabádal své partnery v rozhovoru, aby se ponořili do největších hlubin duše a zpochybnili vše, o čem byli dosud přesvědčeni. Jen za tohoto předpokladu člověk může dosáhnout eudaimonie (cíl životního snažení, kterým je blaženost¹²⁷).

---

¹²² JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 7. Die Beziehung zwischen dem Ich und dem Unbewussten*. §400.

¹²³ Viz. kapitola 3.1.4 Vědomí a jeho funkce.

¹²⁴ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 117.

¹²⁵ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 50.

¹²⁶ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 49.

¹²⁷ PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. s. 207.

Z výše popsaného se může stín jevit jako archetyp jednoznačně negativní, Robert H. Hopcke jej dokonce označuje za „*archetyp temnoty, absolutní zlo*“.¹²⁸ Stín má ale i své pozitivní dopady. Je důležité vědět, co člověk chce, ale v jistých situacích je ještě důležitější vědět, co nechce. Stín plní funkci „*logického protějšku zářivého jasu absolutního dobra*“.¹²⁹ Bez doprovodu našeho stínu, bychom byli lidmi útlocitnými a přespříliš altruisticky a moralisticky založenými. Slovy Montesquieuho i ctnost potřebuje své omezení.¹³⁰

Zpracování stínu je zjednodušeně řečeno předmětem psychoanalýzy. Jedná se o odhalování životní historie, především té ranné. Jung tvrdí, že čím více člověk hromadí ve stínu potlačený materiál, tím více je interakce mezi Já a stínem „zanesená“, až nakonec přeroste v nepřekonatelnou překážku. Většinou se tak děje až v druhé polovině života, kdy je nepřijatého, potlačeného materiálu ve stínu příliš mnoho.¹³¹ Takový stav se projevuje psychosomaticky. Může se jednat např. o dýchací potíže, kdy se jedinec „nemůže nadechnout“, ochrne mu noha, protože už „dále nemůže“, nebo má poruchy s příjmem potravy, protože „nemůže strávit“ něco nepříjemného. Pokud se člověk se svým stínem vyrovná, zbaví se i neurotických symptomů.¹³²

Jung rozlišuje dva typy stínu. Prvním z nich je osobní stín, který zahrnuje neprožité skutečnosti jedince. Druhým typem je kolektivní stín. Podle toho, ke které oblasti stín náleží, projevuje se buď v oblasti osobního nevědomí, nebo kolektivního nevědomí. V prvním případě se stín může shodovat se starším sourozence, důvěrníkem, nejlepším, přítelem atd. V druhém případě se stín zobrazuje jako mytologická bytost, např. Mefistoteles, faun, Hagen, Loki aj.¹³³

V umění se stín objevuje ve dvojici Gilgameše a Enkidua, Kaina a Ábela, Jákoaba a Ezaua, Ježíše a Jidáše, Sancho Panzy a Dona Quijota, Mefistofela a Fausta, Mr. Hyda a Dr. Jekylla. V pohádkách se jedná často o sluhu, který doprovází prince na cestě k získání princezny. V detektivkách stín představuje postavy tajného pronásledovatele, osobu v černém plášti, v černém klobouku, postavy jiné, než bílé rasy – černochoy, Araby, Indiány, Španěly, Indy. Často jsou stínem postavy, kterým chybí část těla, jako

---

¹²⁸ HOPCKE, Robert H. *Průvodce po sebraných spisech C. G. Junga*. s. 78.

¹²⁹ HOPCKE, Robert H. *Průvodce po sebraných spisech C. G. Junga*. s. 78.

¹³⁰ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 53.

¹³¹ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 117.

¹³² PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 51.

¹³³ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 119.

náznak jejich tělesné necelistvosti. Kromě postav se stín může projevat jako boj, potyčka, válka nebo konflikt.¹³⁴

V současné době je stín značně potlačován. Člověk se straní toho, být alespoň zčásti špatným a má tendenci vítat, když zlo vykoná někdo za něj. Mohou to být např. literární či filmoví hrdinové, jejichž denním chlebem jsou rvačky, násilí, střílení atp., nebo skuteční zločinci, o nichž si takový člověk se zaujetím čte.

Jung uvádí, že mnoho pacientů nevydrželo konfrontaci se stínem a léčbu předčasně ukončilo. „*Jakkoli však může být tento kalich trpký, nemůže ho být nikdo ušetřen, neboť teprve když se naučíme rozlišovat sebe a svůj stín tím, že poznáme a uznáme jeho realitu, ... může se podařit „výměna názorů“ i u ostatních dvojic protikladů v psyché. Teprve tím totiž začíná objektivní zaměření na vlastní osobnost, bez něhož nelze pokračovat na cestě k dosažení úplnosti.*“¹³⁵

3.1.2.3. Anima a Animus

Jung označuje obraz duše termínem anima. Anima se u ženy nazývá animus, u muže zůstává označení stejné. Každá ženská duše má v sobě část muže a každá mužská duše v sobě nosí ženu. „*Říká se, že každý muž nosí svou Evu v sobě.*“¹³⁶. Tento obraz není „*obrazem této určité ženy, nýbrž nějaké určité ženy. Tento obraz je v podstatě nevědomou, z pradávných dob pocházející a živému systému vštípenou zděděnou látkou, jedná se o jakýsi „typus“ všech zkušeností řady předků s ženskou bytostí, koncentrát všech dojmů z ženy, zděděný psychický adaptační systém.*“¹³⁷ Veskrze totéž platí také o ženě. Anima představuje pro muže prostředek, skrze něhož může pochopit podstatu ženy. Stejně tak je to ve vztahu ženy a anima. V Číně existuje pro mužský a ženský, vzájemně se doplňující princip označení jin a jang.

Anima má vlastnost spojovat a sjednocovat. Někdy je vykládána také jako archetyp života (erós).¹³⁸ Vyznačuje se ženskostí, životem, schopností udržovat vztahy,

---

¹³⁴ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam.* s. 48.

¹³⁵ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga.* s. 120.

¹³⁶ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga.* s. 121.

¹³⁷ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše.* s. 94-95.

¹³⁸ SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. *Tvorba jako způsob poznávání.* s. 212.

láskou, citlivostí, slabostí, instinktem, smyslností, světskostí a sexem. Symbolicky animu může představovat matka, manželka, sestra kolegyně, královna nebes, neznámá žena v nebezpečí, hysterická žena, čarodějnice, anděl, žebračka, prostitutka atd.¹³⁹ Může být zobrazena také jako kráva, kočka, tygr, loď nebo jeskyně.¹⁴⁰ Základním aspektem animy je princip pochopení.¹⁴¹ Vnější život muže je – i z biologické podstaty – založen polygamně, tudíž vnitřní ženský protějšek bude mít podobu jediné postavy, ve které se snoubí vlastnosti mnoha žen dohromady.

Existují čtyři stádia rozvoje animy:

- 1) Eva – instinktivní biologické vztahy;
- 2) Faustova Helena – romantická, estetická úroveň, objevují se sexuální prvky;
- 3) Panna Marie – láska, jež dosáhla vyšší duchovní úrovně;
- 4) Sulamit, Šeherezáda, Mona Lisa – moudrost, která přesahuje svatost i čistotu.¹⁴²

Animus je typický vlastností rozlišovat, poznávat a rozdělovat. Někdy bývá vykládán jako archetyp smyslu (logos).¹⁴³ Vyznačuje se vědomím, mužstvím, jednoznačností, moudrostí, mocí, silou, bezcitností a agresivitou. V uměleckých dílech je animus ztvárňován např. jako Dionýsos, krysař, bludný Holanďan, Siegfried, může se jednat také o významné dobové politiky či vojevůdce. Animus může být ztvárněn také jako orel, býk, lev, kopí, věž nebo jiný falický obraz.¹⁴⁴ Žena, založená ze svojí podstaty na monogamii, bude svůj animus vnímat jako skupinu různorodých mužů. Základním aspektem anima je princip ztvárnění.¹⁴⁵

---

¹³⁹ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 56.

¹⁴⁰ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 123.

¹⁴¹ SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. *Tvorba jako způsob poznávání*. s. 212.

¹⁴² PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 56.

¹⁴³ SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. *Tvorba jako způsob poznávání*. s. 212.

¹⁴⁴ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 122-123.

¹⁴⁵ SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. *Tvorba jako způsob poznávání*. s. 212.

Stejně jako anima i animus má čtyři fáze rozvoje:

- 1) personifikace jednoduché fyzické síly, např. sportovec;
- 2) zasvěcený duch, schopnost organizovat činnosti;
- 3) animus se ztotožňuje se slovem, např. kněz, profesor;
- 4) vtělení myšlení – anima je zprostředkovatelem náboženské zkušenosti, poskytuje ženě duchovní stabilitu, oporu.¹⁴⁶

Stejně jako u stínu i u animy rozlišujeme projevy vnitřní a vnější. Vnitřní zobrazení archetypů probíhá prostřednictvím snů, vizí, představ, fantazií. Vnější projevy animy vznikají přenosem prvků našeho nevědomí na člověka v okolí, přičemž nedokážeme slovy přesně určit, co nás na oné osobě přitahuje.

V západní kultuře je trendem animu potlačovat, a to zejména u mužů. Stalo se tak tlakem patriarchální společnosti. „*Potlačení ženských rysů a sklonů přirozeně vede k hromadění jejich nároků v nevědomí, kde se soustřeďují v imagu ženy, takže muž ve své milostně volbě často podléhá touze získat tu ženu, která odpovídá specifickému typu jeho vlastní nevědomé ženskosti.*“¹⁴⁷ Výběr partnera je podle Junga ovlivňován vlastním obrazem opačného pohlaví v našem nevědomí. Přičemž se klidně může stát, že se „*muž ožení či žena vdá se svou největší slabostí.*“¹⁴⁸ To by z části vysvětlovalo některá ryze nešťastná manželství.

Podoba duševního obrazu je určována personou. Je-li např. persona zaměřená intelektuálně, bude duševní obraz zcela jistě sentimentální.¹⁴⁹ „*Persona odpovídá vnějšímu typovému zaměření člověka a animus či anima zaměření vnitřnímu. Personu můžeme pokládat za funkci prostředkující mezi Já a vnějším světem a duševní obraz analogicky za prostředníka mezi Já a vnitřním světem.*“¹⁵⁰

Díky komplementární funkci animy si např. vědec volí citově založenou partnerku, senzitivního umělce pravděpodobně zaujme smyslná, radostná žena.¹⁵¹

---

¹⁴⁶ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam.* s. 57.

¹⁴⁷ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 7. Die Beziehung zwischen dem Ich und dem Unbewussten.* §297.

¹⁴⁸ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga.* s. 124.

¹⁴⁹ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 6. Psychologische Typen.* §806.

¹⁵⁰ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga.* s. 125.

¹⁵¹ JUNG, Carl Gustav. *Analytická psychologie: Její teorie a praxe: Tavistocké přednášky.* s. 30.

Stejně jako bylo v předchozí kapitole na cestě k sebepoznání důležité přijmout archetyp stínu, dalším krokem je poznání animy či anima. Jsou-li zženštilí a ženy agresivní, pravděpodobně část psyché, která má být obrácená do nitra, směřují k vnějšímu světu. Pokud si nepřiznají animu jako část své duše, nepochopí ani pravou povahu svého partnera, protože ta sama o sobě sídlí v našem nitru. „*Jestliže si to jednou uvědomíme, nepřesouváme již chyby na svého muže či svojí ženu, tzn. ustává projekce; tím se uvolňuje množství psychické energie, která může být k dispozici vlastnímu Já. Touto cestou se dostáváme k sobě samým, nikoli ve formě samolibosti, nýbrž sebepoznání.*“¹⁵²

3.1.2.4. Starý mudrc a velká matka

Další dvojicí archetypů je starý mudrc a velká matka. Oba archetypy se nachází ve vzájemném protikladu.

Praobraz starého mudrce (někdy nazýván také jako moudrý stařec, otec) reprezentuje autoritu muže, moudrého otce, který vede druhé ke správnému pochopení a smyslu života. Jeho negativním projevem je přemoudřelost a přespřílišná přísnost.¹⁵³ Bývá zobrazován jako kouzelník, věštec, mág, vůdce, převozník do říše mrtvých.¹⁵⁴ Základním aspektem starého mudrce je duchovní princip.

Protějškem starého mudrce je velká matka (magna mater, velká země), která reprezentuje chladnou a hmotnou přírodní podstatu.¹⁵⁵ Základními vlastnostmi jsou láska, rozvaha, péče, výchova, bdělost nad nevědomými city. Negativním projevem může být odmítnutí lásky nebo přílišné ochraňování druhých.¹⁵⁶ Velká matka bývá zobrazována jako bohyně úrody, Sibyla, kněžka, matka církev, Sofie (bohyně moudrosti) atp.¹⁵⁷

---

¹⁵² JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 128.

¹⁵³ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 59.

¹⁵⁴ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 131.

¹⁵⁵ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 131.

¹⁵⁶ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 58.

¹⁵⁷ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 131.

Lze říci, že muž je z podstaty duchovního principu a žena materiálního principu. Nesmíme však opomenout, že protiklady v Jungově koncepci mají komplementární funkci a jsou na sobě vzájemně závislé. Žena je v takovém případě zduchovnělou hmotou a muž zhmotněným duchem.¹⁵⁸

Jung považuje tyto archetypy za tzv. mana-osobnosti.¹⁵⁹ Označuje tak osobu mimořádně působivou, které je snadné, ale nebezpečné podlehnout.¹⁶⁰ Stejně jako u předchozích archetypů, i u starého mudrce a velké matky je třeba je umět rozeznávat a neidentifikovat se s nimi. Pokud si člověk tyto obsahy nevědomí uvědomí, znamená to „pro muže druhé a opravdové osvobození od otce, pro ženu totéž od matky, a tím první zážitek vlastní jedinečné individuality.“¹⁶¹

3.1.2.5. Pojem bytostného Já a proces individuace

Posledním, klíčovým archetypem, o kterém budeme hovořit, je bytostné Já. Mezi jeho překladové varianty patří také pravé Já, Sám nebo původní německé označení Self.

Bytostné Já je archetypem celistvosti, „nadřazeného organizujícího principu psychického jáství.“¹⁶² Jedná se o složku duše, která nepodléhá časoprostoru, ani individuálnímu bytí. „Pravé Já je veličinou nadřazenou vědomému Já¹⁶³; nezaujímá jen vědomou, ale také nevědomou část psyché a můžeme říct, že je osobností, kterou také jsme.“¹⁶⁴ Člověk je v souladu s bytostným Já, pakliže se chová samostatně, zodpovědně, vědomě, nenechá se snadno ovlivnit, dokáže uznat vlastní chybu, zná vlastní hodnotu a čest.¹⁶⁵ Pokud na chvíli opustíme odbornou terminologii C. G. Junga, dá se bytostné Já považovat za náš centrální oheň, jiskru nebo království boží v nás.

---

¹⁵⁸ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 131.

¹⁵⁹ Mana = Melanésý pojem pro mimořádně působivou sílu vycházející z nějakého člověka, předmětu, aktivit a událostí, z nadpřirozených bytostí a duchů. Znamená také zdraví, prestiž, léčivou a kouzelnou sílu. (JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 316)

¹⁶⁰ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 131-132.

¹⁶¹ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 7. Die Beziehung zwischen dem Ich und dem Unbewussten*. §393.

¹⁶² HOPCKE, Robert H. *Průvodce po sebraných spisech C. G. Junga*. s. 87.

¹⁶³ Viz. kapitola 3.1.3 Vědomí a jeho funkce.

¹⁶⁴ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 7. Die Beziehung zwischen dem Ich und dem Unbewussten*. §274.

¹⁶⁵ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 60.

„Mytické bytosti, které tento archetyp reprezentují, jsou znázorňovány ve slunečním světle nebo se svatozáří. Praobrazem psychické celosti jsou také symbolické obrazy nebo mandaly.“¹⁶⁶

Jung označuje bytostné Já jako skutečný zážitek Boha. Tuto představu prosím neredukujeme na Boha v náboženském pojetí. Jung se snažil ukázat, jak obraz boží existuje v psyché a jak jedná v souladu s božími cestami, ať už je víra člověka vědomá či ne.¹⁶⁷

Bytostné Já není jen jeden z archetypů nevědomí. Je tím, co celou analýzu duše na jejím závěru sjednotí. Není jen středem nevědomí, které stojí v opozici k vědomému Já. Je sice ústředním bodem, ale je také „*prostorem, který v sobě uzavírá vědomí i nevědomí; je centrem psychické celosti...*“¹⁶⁸ Pokud bychom si psyché představili jako kouli, která představuje směrem z vnějšku ke středu vědomí a posléze nevědomí, bytostné Já by nebylo pouze středem této koule, ale také koulí samotnou. Bytostné Já je člověk sám.

Bytostné Já zahrnuje vědomé Já (ego). Zároveň je vědomé Já jediným poznatelným obsahem bytostného Já. Více o obsazích bytostného Já konstatovat nelze, neboť narážíme na limity našich poznávacích a vyjadřovacích schopností. Jediná možnost, jak se k bytostnému Já „dostat blíže“, tkví v nutnosti jej zažít. „*Je jakýmsi druhem kompenzace pro konflikt mezi vnitřkem a vnějškem; je cílem života, neboť je to nejdokonalejší vyjádření osudové kombinace, kterou nazýváme individuem, a to nikoli jen jednotlivého člověka, nýbrž celé skupiny, v níž k dokonalému obrazu doplňuje jeden druhého.*“¹⁶⁹ Bytostné Já vědecky dokázat nelze.

Čím více si člověk uvědomuje sebe sama, tím tenčí je vrstva individuálního nevědomí. Obsahy z individuálního nevědomí se stávají vědomými, jsou součástí světa objektů. Toto rozšířené vědomí už není souborem přecitlivělých, sebestředných osobních přání, obav a nadějí, který musí být kompenzován protikladnými archetypy, nýbrž je s objektem, se světem spojen vztahem, který je bezpodmínečný, zavazující a nerozlučný.¹⁷⁰ Jinými slovy lze říci, že teprve, když je bytostné Já „nalezeno

---

¹⁶⁶ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 194.

¹⁶⁷ HOPCKE, Robert H. *Průvodce po sebraných spisech C. G. Junga*. s. 88.

¹⁶⁸ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 12. Traumsymbole des Individuationsprozesses*. §393.

¹⁶⁹ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 7. Die Beziehung zwischen dem Ich und dem Unbewussten*. §404.

¹⁷⁰ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 7. Die Beziehung zwischen dem Ich und dem Unbewussten*. §275.

a integrováno, můžeme hovořit o úplném, celém, dokonalém člověku. Teprve pak je totiž vyřešen problém vztahu ke dvěma nám daným skutečnostem, vnitřní a vnější. ¹⁷¹

Cestu k poznání bytostného Já Jung nazval jako proces individuace, který tkví v každém jedinci jako možnost, nikoli jako nutnost. Jedná se o duševní proměnu, kterou člověk prochází přibližně 5-6 let. Jung rozdělil vývoj osobnosti na životní dopoledne a životní odpoledne. V první polovině života se člověk orientuje směrem ven, utváří vztahy, poznává vnější svět. V druhé polovině života (od 40 let) se pozornost obrací dovnitř sebe sama, člověk se chce odlišit od kolektivu a mít význam jako individualita. Proto proces individuace zpravidla probíhá mezi 36. a 40. rokem života. ¹⁷²

Individuace je doprovázená neurózami, bušením srdce, alergiemi, poruchami zažívacího ústrojí ¹⁷³ a dalšími problémy psychosomatického původu, které se objevují jako reakce na vnitřní konflikt.

Projít procesem individuace znamená poznat a přijmout archetypy osoby, stínu, animy-anima, velké matky, starého mudrce a nakonec i bytostného Já. Poté dochází k „*oddělení a odlišení subjektu od nevědomí (obrazu duše, matky apod.)*. Protiklad subjektu a objektu vytváří základ pro vědomí a je chápán jako napětí mezi Já-Ego a Sám-*Ipse*.“ ¹⁷⁴ Poznání a přijetí sebe samého není považováno jako projev egoismu, nýbrž sebereflexe.

3.1.3. Vědomí a jeho funkce

Doposud jsme v mapování psychiky postupovali směrem od lépe poznatelných vrstev nevědomí, přes méně pochopitelné, až po nezvědomitelnou vrstvu – obrazně řečeno ve směru dolů. Nyní se vraťme zpět k vědomí, které stojí nad nevědomím. Ne snad proto, že by mu bylo nadřazené, ale proto, že je poznatelné.

Stejně jako nevědomí, i vědomí má svoji vnitřní strukturu. Tvoří ji čtyři základní funkce, které jsou vlastní každému člověku. A jsou to myšlení, cítění, intuice a vnímání.

---

¹⁷¹ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 133.

¹⁷² PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 61.

¹⁷³ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam..* s. 62.

¹⁷⁴ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 62.

Tyto funkce si lze pro obraznost představit jako osy x a y. V kladném směru osy x leží intuice a v záporném směru (tzn. v opozici) vnímání. V kladném směru osy y se nachází myšlení a v záporném směru cítění.

Pakliže naše vědomí aktivně funguje, přiklání se právě k jedné z těchto funkcí více než ke zbývajícím třem, a to bez ohledu na charakter obsahů, které přicházejí z vnějších podnětů nebo z nevědomí. Člověk se díky této neprogresivnější funkci, ať je to kterákoli ze čtyř zmíněných, dokáže orientovat v přítomnosti, díky ní zaznamenává a zpracovává data a příslušným způsobem se adaptuje na realitu. Tuto dominantní funkci Jung nazývá diferencovanou nebo superiorní a právě ona je základem pro příslušný typ individua.¹⁷⁵

Každá z funkcí je něčím specifická. Člověk orientovaný racionálně bude k obsahům přistupovat buď prostřednictvím myšlení, nebo cítění. Pokud se přiklání k myšlení, bude vyvozovat pojmové souvislosti a logické důsledky. Jinými slovy jeho kritériem je pravdivost. Pakliže se jedná o člověka založeného spíše emocionálně, bude obsahy vyhodnocovat jako příjemné / nepříjemné, tedy na základě libosti. Je nutné zdůraznit vzájemnou protikladnost těchto funkcí. Nemohou působit zároveň, převládá buď myšlení, nebo emocionalita.

Pokud není člověk založený racionálně, ale iracionálně, přiklání se k pojmání a zpracování psychických dat prostřednictvím vnímání nebo intuice. Dle Junga se jedná o funkce, které obcházejí rozum a nepracují s úsudky, neboť neprovádí hodnocení.¹⁷⁶ Vnímání reflektuje věci reálně, nezkráceně prostřednictvím dostupných smyslů. Intuitivně založený člověk přijímá obsahy také skutečně, ale spíše skrze schopnost nevědomého „vnitřního vjemu“ než vědomým smyslovým aparátem.¹⁷⁷ Pro názornost uvedu příklad dvou jedinců, z nichž je jeden zaměřený na vnímání a druhý na intuici. Pokud vidí západ slunce vnímavý člověk, zaměřuje se na jednotlivé detaily, jako jsou stromy, mraky, barvy atd. Oproti tomu člověk orientovaný na intuici bude vnímat náladu obrazu a celkovou atmosféru. Stejně jako u racionálních funkcí i tady platí jejich neslučitelnost a vzájemná opozice

Centrem vědomí je Já (ego). Já má funkci filtru, skrze něhož musí projít všechny životní skutečnosti, pakliže se mají stát vědomými, tedy pokud je máme vnímat, cítit, prožívat.

---

¹⁷⁵ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 22.

¹⁷⁶ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 10.

¹⁷⁷ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 23.

Charakteristickými vlastnostmi Já jsou schopnost rozlišovat, vnímat; pýcha, marnivost, sobeckost, samolibost, zkreslování, strnulost, nedůvěra, neschopnost přijímat lásku, upřednostňování materialismu, nedostatek sebekritiky.¹⁷⁸

Pokud je Já příliš dominantní, brání ve vývoji bytostnému Já. Pokud je Já progresivní a člověk jej podceňuje, Já se stává zmateným a egocentricky se snaží podmanit energii jedince. To se opět projevuje v podobě neurózy, deprese nebo psychózy.¹⁷⁹

3.1.4. Duše a její problémy ve vztahu k modernímu člověku

Pokud se má práce zabývat duší moderního člověka, je nutné nejdříve stanovit, kdo je podle Junga v pravém slova smyslu moderní.

Moderní člověk není každý, kdo přísluší do současné doby. Není to pojem vázaný časově, protože jinak by bylo vše současné zároveň moderní. Jung tak označuje člověka, který žije bezprostřední přítomností, eliminuje neuvědomění a žije naopak v co neintenzivnější míře uvědomění. Takový člověk si je své existence naplno vědom a lze jej označit za moderního.¹⁸⁰

Příznačná vlastnost moderního člověka je osamělost, neboť „každý krok k vyššímu a širšímu vědomí ho vzdaluje od původní, čistě animální „*participation mystique*“ se stádem, od pohroužení do společného nevědomí. Každý krok kupředu znamená určité vymanění z tohoto všezahrnujícího mateřského lůna počáteční nevědomosti, v němž z velké části setrvávají masy lidu.“¹⁸¹

Současný, ne však moderní člověk žije v tradičních idejích. Oproti tomu moderního člověka Jung nazývá jako „nehistorického“. Být nehistorický znamená, že jedinec překonal úroveň vědomí minulosti, jinými slovy vypořádal se dostatečně s úkoly, se kterými se ve světě potkal.¹⁸² Člověk je „*zcela moderní teprve tehdy, když se*

---

¹⁷⁸ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 41.

¹⁷⁹ PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C.G. Junga v praxi: velké archetypy podle C.G. Junga: sny a jejich význam*. s. 42.

¹⁸⁰ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 119.

¹⁸¹ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 38.

¹⁸² JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 36.

dostane na nejzazší kraj světa a za ním je jen to, co dopadlo a co překonal, a před ním pak příslušné nic, z něhož se ještě může stát vše. ¹⁸³

Jung nenabádá k ztracení nebo popření minulosti, ale vyzývá nás, abychom na ni nahlíželi pouze z historického hlediska. Minulost, jakožto uzavřená epocha, by měla být v rovnováze s tvůrčí otevřenou budoucností. Mezi tímto pomyslným včerejškem a zítřkem leží jako most dnešek. Ten, kdo si toto uvědomuje, se stává moderním.

Tento postoj je u lidí nmoderních nepopulární. Být nehistorický je podle Jungových slov dokonce „prométheovským hříchem“, protože člověk vytrhává tajemství z hlubin nevědomí a podvoluje je vědomí stejně tak, jako byli podle báje bohové poznáním oloupeni o oheň. Moderní člověk se povznáší nad vše současné, lidské, ale zároveň se tím lidem samotným vzdaluje právě tak, jako Prométheus svým činem překonal lidskou bázeň z bohů, ale za svůj čin trpěl osamocený, přikovaný ke skalám. ¹⁸⁴

Jung varuje před lidmi, kteří se za moderní pouze považují. Samozvaní moderní lidé předstírají vysokou míru uvědomění, ale jedná se pouze o pózu. Mezi takovými lidmi se kontury člověka v pravém slova smyslu moderního rozmazávají a je v davu hůře rozeznatelný. Z toho důvodu se moderní lidé paradoxně sami označují za staromódní.

Moderní člověk žije v naší společnosti jako „výslednice siločar historie“. Je prozatímním produktem naší mnohatisícileté minulosti. Aspekt dočasnosti, nedotvořenosti, uvádím proto, že již zítra bude onen moderní člověk překonán člověkem ještě modernějším. Můžeme být na tohoto moderního člověka, na výsledek našeho snažení jako lidstvo hrdí? Jung je v odpovědi na tuto otázku skeptický. Tvrdí, že moderní člověk je doslova zklamáním tisíciletých nadějí a iluzí. Vždyť žije 2000 let v křesťanském světě a namísto božího království, míru a svornosti probíhají světové války plné ostnatých drátů a jedovatých plynů. ¹⁸⁵ Věda a technika nepřináší pouze pokrok a slávu, ale také nebezpečnou zbraň v rukou nás samotných. Nacházíme se teprve na počátku toho, kdy se učíme, jak s vědou a technikou pracovat, aby nedocházelo k fatálním následkům.

Přiblížili jsme si Jungovu definici moderního člověka. Nyní se pojdme zaměřit na současný problém duše.

---

¹⁸³ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 36.

¹⁸⁴ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 37.

¹⁸⁵ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 37.

Potíže s duší souvisejí úzce s dobou a kulturou. V našem prostředí se duše pojí s vnitřní stranou člověka. Existovaly ovšem civilizace (např. egyptská), které duši umístily vně. Takovéto kultury nazývá Jung jako nepsychologické, neboť pokud existuje duše pouze „venku“ a jsou v ní obsaženy všechny tužby a naděje, nemůžeme s ní jako lidé mít žádný problém. Jinými slovy neexistují potíže s duší, stejně jako neexistuje nevědomí tak, jak je Jung definoval.¹⁸⁶

Proč se společnost nepsychologická změnila ve společnost psychologickou? Proč se psychologická věda začala naplno rozvíjet právě v druhé polovině 19. století¹⁸⁷ a ne dříve nebo později?

Odpověď Jung nacházel v historických proměnách společnosti. Ve středověku byl celý svět, včetně lidí, božím dílem. Země stála uprostřed vesmíru a vše řídil všemohoucí Bůh. Církev člověku ukazovala směr, jak se chovat a co dělat, aby došel po smrti ke spáse. Víra byla odpovědí na veškeré otázky a lidé žili v metafyzických jistotách. To zapříčinilo, že neexistovala duševní nutnost. Tu přinesla až dělba práce a oborová specializace v posledních dvou stoletích. V lidech rostl neklid a nejistota. Duševní energie, která byla do této chvíle v rovnováze, byla dostatečně využita, začala přetékat. Lidé zvyklí na manuální, tvůrčí práci byli postaveni před manuální, jednotvárnou činnost a vznikl tak nesoulad mezi tím, co požadoval „vnitřek“ a tím, co požadoval „vnějšek“.¹⁸⁸

Duše samozřejmě existovala i dříve, jen se zřídka objevovaly její problémy, nemoci, žili jsme s ní v souladu, a tak ani neexistoval důvod, proč se jí blíže zabývat. Opět se vracíme k herakleitovskému boji protikladů – zdravý člověk neví, co je to zdraví, dokud nepozná nemoc. Obdobně to je i s duší – dokud je v pořádku, nemáme tendenci se o ni starat. V dřívějších kulturách byla duše součástí určitého metafyzického systému. Dnes už na ni podle Junga musíme nahlížet empiricky. Dokonce budujeme na existenci duše vědu – psychologii, což je samo o sobě důkazem, jak vážně ji bereme.¹⁸⁹

Lékaři tuto duševní nutnost pocítili přirozeně jako první. V okamžiku, kdy člověk začal nahlížet na náboženství i filozofii kriticky a kdy člověk „*přerostl okruh svého západního lokálního náboženství, to znamená, když jeho forma náboženství už nebyla*

---

¹⁸⁶ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 39.

¹⁸⁷ PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. s. 89.

¹⁸⁸ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 39.

¹⁸⁹ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 40.

s to pojmout jeho život v celé jeho plnosti, stala se duše faktorem, s kterým si již nelze poradit pomocí obvyklých prostředků. Proto máme dnes psychologii, jež se opírá o empirická fakta a nikoli o články víry nebo filosofické postuláty.“¹⁹⁰ Člověk se vzdal středověké, z dnešního pohledu často naivní, představy o nezpochybnitelnosti víry. K náboženské skepsi jej vedly mimo jiné i zkušenosti s válkou a jinými společenskými katastrofami, kterými bylo minulé století protkané. Člověk toto prázdné místo, které dříve patřilo víře, musel nutně něčím zaplnit. Pokud mu náboženství neposkytovalo odpovědi na nejelementárnější existenční otázky, hledal odpovědi jinde – ve vědě. Jung ve vědě o duši. A to je Jungova odpověď na otázku, proč psychologie vznikla právě tehdy a ne jindy: „Zcela prostě proto, že jsme pro všechny záležitosti duše měli náboženskou formuli, která je daleko krásnější a obsažnější než bezprostřední zkušenost.“¹⁹¹

Zájem o duši není v posledním století evidentní jen na poli psychologie, ale i v jiných odvětvích – astrologii, spiritismu, teosofii, parapsychologii atp. Veřejnost ke zmíněným oborům často přistupuje s předsudkem, že se jedná o šarlatánství. Jung k nim přistupuje pozitivně. Podle něj všechny zmíněné obory hledají inspiraci v zastaralých formách náboženství a to, že svoji oblast zájmu povyšují na vědu, je jen důkazem, že se pasují do opozice k západnímu pojetí víry. Tito lidé nechtějí věřit, ale chtějí vědět, tzn. mít zkušenost. Naše doba směřuje k poznání toho, co stojí za vědomím, tedy k pochopení nevědomí. „Otázka každého spiritistického kroužku je: Co se stane, když médium ztratí vědomí? Každý astrolog se ptá: Co jsou síly, které působí na můj osud, a jaká jsou určení za mým vědomým záměrem? Otázka, kterou si klade každý psychoanalytik, je: Co jsou nevědomé motivy neurózy? Tato epocha chce zažít duši samu, chce prapůvodní zkušenost.“¹⁹²

V rámci kapitoly Nevědomí jsem se zmiňovala o duši národa. Jedná se o část nevědomí, která spíše než konkrétní národ spojuje lidstvo jako celek. Rádi se ujišťujeme, jak daleko jsme coby lidstvo v pokroku došli. Dle Junga je ale opak pravdou. Zamýšlí se nad otázkou, proč se lidé za mnohá staletí v otázce morálky nezlepšili. Na vrub všem výchovným směrům a vlastnímu pocitu „člověka na nejvyšší dosavadní úrovni“ tu není ani o jednu pomluvu méně než v antice.¹⁹³ Jung připomíná,

---

¹⁹⁰ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 39.

¹⁹¹ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 49.

¹⁹² JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 44.

¹⁹³ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 44.

jak důkladně Freud vytáhl na světlo všechnu špínu, temnotu a zlo hlubin duše ve víře, že se člověk bude kát. Namísto toho došlo u lidí k fascinaci. Tento fenomén se objevoval i v jiných oblastech, např. v literárním umění. V poslední třetině 19. století se ve Francii prosadili tzv. prokletí básníci, kteří svou poezii založili na drogách, alkoholu, zločinnosti, násilí, tragickém osudu, a přesto si získali mnoho čtenářů a obdivovatelů.¹⁹⁴ Nelze se tedy ubránit pocitu, že společnost, minimálně ta západní, na tom s pokrokem není tak daleko, jak si sama myslí a jak sebe sama prezentuje.

Svět se v důsledku výše popsaného stal vizuálně méně přitažlivým a dle Junga „*ho už nemůže nikdo milovat, nikdo už nemůže milovat sebe sama a venku konečně není už nic, co by nás mohlo odlákat od naší vlastní duše.*“¹⁹⁵

Jung velice přesně vystihl podstatu věci, protože tato citace získala s časem i na platnosti. Svět se stává natolik komplikovaným, že se v něm člověk přestává orientovat. Relativizují se základní pojmy, jako je např. pravda, svoboda. Relativizují se západní lékařské postupy, ve které několik generací neochvějně věřilo, a začíná se prosazovat východní medicína. Je slyšet čím dál více mladých hlasů, které volají, že hektický životní styl západní společnosti, kolotoč naplňování bezvýznamných cílů, jim není vlastní. A je zcela přirozené, že se z vnějšího chaosu obracejí směrem dovnitř a hledají jistotu, kterou ve světě nenalezli, ve vlastní duši.

V dnešní době je každá historická epocha interpretovaná na základě stěžejních osobností, událostí a výrazných kulturních rysů. Málokdy se hovoří či vyučuje o mase lidí „dole“, o těch „obyčejných“. V současné době je nasnadě přidat takovému člověku také přívlastek „nevědecký“, protože ve veřejném éteru se názor stává legitimním, jen pokud je podložen výzkumem nebo studií. A přesto to bývá právě tato vrstva společnosti, která se v kratších či delších intervalech ozývá a bouří proti vládám, válkám, církvi atp., čímž udává další směr vývoje.

V Jungově tématu jsou zástupci z nevědeckých řad neopominutelní. Nachází se mezi nimi lidé, často inspirovaní východní kulturou, kteří se zabývají prastarým učením a oživují je coby téma diskuze. „*Zatímco vzdělaný šosák si ještě před nedávnem myslel, že se může posmívat astrologii jako něčemu, co je už dávno odbytou věcí, stojí dnes astrologie, jež přichází zdola, těsně před branami univerzít, z nichž se asi před třemi stoletími vystěhovala.*“¹⁹⁶

---

¹⁹⁴ KUDĚLKA, Viktor a František HOLEŠOVSKÝ. *Malý labyrint literatury*. s. 399.

¹⁹⁵ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 47.

¹⁹⁶ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 45.

Tímto vytrvalým tlakem odspodu se dle Junga nemění jen věda a její body zájmu, ale také celospolečenské poměry. Dochází k otřesům světa, které autor ztotožňuje s otřesy našeho vlastního vědomí. *„Zatímco vědomí váhavě a nejistě pozoruje problematický svět, kde to duní přátelskými a mírovými smlouvami, demokracií a diktaturou, kapitalismem a bolševismem, rodí se v duši touha po odpovědi na množství pochybností a nejistot. A jsou to právě temnější vrstvy národa, ti tolik vysmívání tišší na zemi, kteří jsou akademickými předsudky opilí méně, než zářivé špičky obyvatelstva a kteří se poddávají nevědomému tlaku duše.“*¹⁹⁷ Jung směřuje ke skromnosti, k „vystřízlivění“ z velkoleposti sebe sama a k obratu z vnějšku dovnitř.

---

¹⁹⁷ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 46.

4. Typy zaměření osobnosti

V kapitole o vědomí jsme popsali čtyři základní funkční typy osobnosti. Ty ale ke kompletní psychologické charakteristice člověka nestačí. Kromě nich je třeba pracovat také s typem zaměření osobnosti (v některých publikacích označován také jako postojový typ). Jung rozlišuje dva základní typy zaměření: extroverzi a introverzi.

Zaměření člověka je založeno na jeho specifické reakci na podněty zvnějšku i zevnitř. Tuto funkci Jung považuje za „přepojovací centrálu, z níž je na jedné straně regulováno vnější chování a na druhé straně formovaná specifická zkušenost.“¹⁹⁸

Typ zaměření je v člověku biologicky zakotvený a je jednoznačně určen od narození. Změny typu zaměření lze dosáhnout jen „vnitřní přestavbou“ a to buď spontánní cestou, nebo náročnou psychologickou analýzou.¹⁹⁹

Extroverze a introverze jsou vůči sobě v protikladném postavení a mají kompenzační funkci. Pokud je vědomé zaměření jedince extrovertní, bude nevědomé zaměření introvertní a naopak. Kolísání mezi vědomým a nevědomým typem zaměření lze nerozeznat z toho, že své negativní vlastnosti člověk přesouvá na jiné, vnější objekty. Tato projekce vede ke konfliktním situacím.

Vědomý typ zaměření je v životě dostačující do té doby, než se jedinec dostane do situace, kdy mu jeho jednostranné zaměření neumožňuje adaptaci na realitu. Nejčastěji se jedná o blízký vztah s protikladným typem. Protichůdné typy zaměření si nerozumějí, „subjekt přičítá všechnu vinu druhému, protože ten má ty vlastnosti, které on sám u sebe nevidí a nemá vyvinuty, takže jsou mu k dispozici jen v méněcenné formě.“²⁰⁰ Z tohoto konfliktu vzniká pnutí v partnerských vztazích, neshody mezi členy rodiny, mezi kolegy atd.

Vědomý typ zaměření by se měl uplatňovat především v první polovině života (do 40 let), kdy se jedinec nutně potřebuje adaptovat na vnější svět a jeho přirozené zaměření je pro tento účel vhodné. Naproti tomu nevědomý typ zaměření by se měl rozvíjet až v druhé části života.²⁰¹

---

¹⁹⁸ JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 6. Psychologische Typen*. §941.

¹⁹⁹ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 28.

²⁰⁰ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 30.

²⁰¹ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 31-32.

Řešením tohoto nepokoje mezi vědomým a nevědomým zaměřením je vědomé přijetí a rozvinutí opačného typu zaměření. Jedinec dosáhne rovnováhy a lépe porozumí druhým lidem.²⁰²

4.1.1. Extrovert

Vědomý extravertní typ je orientovaný na vnější svět. Vyznačuje se pozitivním vztahem k objektu, „*žije tak, jak to bezprostředně odpovídá objektivním poměrům a jejich požadavkům. Objekt hraje větší roli, než subjektivní názor.*“²⁰³ Své reakce vždy přizpůsobuje kolektivním pravidlům, zavedeným normám. Extrovert je člověk, který působí vždy „normálně“, a to především proto, že se dokáže poměrně snadno přizpůsobit stávajícím podmínkám.²⁰⁴ Dobré úmysly předává coby vlastní zkušenost, kterou povyšuje na obecný zákon.²⁰⁵ Být sám středem zájmu – objektem existence, je pro extroverta základním cílem. Výchozími pojmy jsou pro extroverta: princip, hodnota, význam, množství, veličiny, nadšení.²⁰⁶

V závislosti na funkčních typech Jung rozlišuje čtyři druhy extroverta. Variantu myšlenkovou (empirik se smyslem pro praxi), variantu citovou (přijímá hotové normy a konvence), variantu počítkovou (krajní realista) a variantu intuitivní (realistické plány).²⁰⁷

Vědomí extroverta je založeno na akci. Jeho nápady by měly v co nejkratším čase podlehnout realizaci. Extrovert je spolehlivý ve své práci a dokáže ji dokončit. Uplatňuje se v rámci sociálních vazeb a funkcí – např. v politické sféře, v osobních vztazích atd. Za své konání očekává ocenění.

Extrovert dokáže vytvářet struktury, analýzy a má cit pro řád. Myšlení je založené na přesně vymezených, ztechnizovaných znacích, které ovšem nedovede převést do duchovní roviny. Extrovert si vytváří vlastní pravidla, systém, který mu přináší

---

²⁰² JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 30.

²⁰³ JUNG, Carl Gustav a Helmut BARZ. *Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. s. 265.

²⁰⁴ MOORE, Robert L. *C. G. Jung a křesťanská spiritualita: sborník reflexí teologů, psychologů a religionistů*. s. 150.

²⁰⁵ ADAMEC, Jiří. *Psychologie C. G. Junga. Filosofický seminář*. s. 11.

²⁰⁶ ADAMEC, Jiří. *Psychologie C. G. Junga. Filosofický seminář*. s. 11.

²⁰⁷ NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. s. 355-356.

uspokojení, neboť se díky této myšlenkové mapě vyzná v souvislostech. Nezřídka kdy sám konstruuje pravdy, které u ostatních vyvolávají pochyby, nakolik jsou shodné s realitou. Extrovertně orientovanému člověku chybí kritické uvažování. Často se ztotožňuje s názory druhých lidí a přijímá je za vlastní.

Ve volbě mezi předmětem a člověkem zájmu zpravidla vítězí předmět. Ten se může stát také cílem snažení. Takové „dosahování met“ považuje extrovert za zábavné, protože právě zábava je cesta, kudy může uvolnit extrovertní přetlak.²⁰⁸

Člověk extrovertního typu vytěsňuje vše, co je vlastní člověku introvertnímu – afekty, pocity, rozvaha atd. Dát najevo city považuje za selhání sebe sama. Cítění extroverta záleží na povaze objektů. Extrovert o objekt ztrácí zájem ve chvíli, kdy je nucen zabývat se jeho kvalitou. Člověk z podstaty orientovaný na kvantitu opouští objekt zájmu, neboť by v jeho hodnocení musel sledovat vnitřní hodnoty, které pro něj nejsou na první pohled čitelné. Schopnost vcítit se činí extrovertovi potíže, a proto mu mnohdy uniká např. estetický vkus, láska nebo pochopení druhých v těžké životní situaci. V krajním případě může extroverta vcítování dovést až k hysterickým projevům.²⁰⁹

Introvert je v očích extroverta často méněcenný pro svoji přemýšlivost a pomalé reakce. Extrovert může dokonce nabýt dojmu, že je introvert tak slabý, že je třeba mu dát vlastní rady, aby obstál.

Silně extrovertní typ člověka může být tak intenzivně orientovaný na vnějšek, že „nenalézá cestu „domů“; jeho nejvlastnější nitro se mu stalo cizím, je mu stále na útěku, až jednoho dne už nemůže dál.“²¹⁰ Vyhraněné zaměření může negativně působit také ve vztahu k ostatním lidem. „Přehlížení nevědomé introverze se může kompenzovat v projevech dětského egoismu, jenž se může zvrátit až do bezohledného a brutálního chování vůči druhým a vůči okolí.“²¹¹

---

²⁰⁸ ADAMEC, Jiří. *Psychologie C. G. Junga. Filosofický seminář*. s. 12.

²⁰⁹ ADAMEC, Jiří. *Psychologie C. G. Junga. Filosofický seminář*. s. 13-15.

²¹⁰ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 32.

²¹¹ MOORE, Robert L. *C. G. Jung a křesťanská spiritualita: sborník reflexí teologů, psychologů a religionistů*. s. 150.

4.1.2. Introvert

Introvertně zaměřený typ je pravým opakem extroverta. Je orientovaný na vnitřní svět, vyznačuje se negativním vztahem k objektu. Introvertovi činí potíže adaptovat se na vnější svět, neboť jeho reakce jsou určovány subjektivními faktory.²¹² Těmito faktory Jung míní „*psychologickou akci nebo reakci, jež se slučuje s účinkem objektu v novou psychickou skutkovou podstatu, v novou psychickou skutečnost.*“²¹³ Subjektivní faktory Jung pokládá za veličinu stejně důležitou, jako jsou vnější objektivní faktory, a zdůrazňuje, že subjektivní faktory spoluurčují poznání světa a je tedy třeba je v každém případě zohledňovat. „*Veškeré vnímání a poznání je podmíněno nejen objektivně, ale i subjektivně. Svět existuje nejen o sobě a pro sebe, ale i tak, jak se mně jeví.*“²¹⁴ Introvert není na objektech závislý, nýbrž se snaží být rovnocenným partnerem každému z nich.²¹⁵ Na prvním místě stojí vědomé Já.

Pokud se introvert rozhodne zabývat objektem, nezaměřuje se na jeho vnější znaky jako extrovert, ale na jeho obsah. „*Tím, že introvert není podřízen objektům a jejich přísným pravidlům vyplývajícím z jejich materiální stránky, může jeho nevědomí jednat tak, že všemu, co se jej týká, přisuzuje vlastnosti, jimiž volně disponuje a může je také kdykoli zaměnit.*“²¹⁶

Subjektivita introverta je podmíněná bohatou vnímavostí, obrazotvorností. Jedinec se zaměřuje na přirozenost, tajemství, metafyziku, náboženství, umění a estetické vnímání. Extrovertův egoismus je zde vystřídán altruismem.

Stejně jako extroverze má i introverze čtyři podtypy s ohledem na funkční typy. Variantu myšlenkovou (myšlenky mají větší hodnotu než fakta – intelektuál), variantu citovou (subjektivní pocity mají větší hodnotu než objektivní skutečnost), variantu počítkovou (senzitivní osoba) a variantu intuitivní (snílek, mystik).²¹⁷

V případě vyhraněného introvertního zaměření mohou vznikat problémy. „*Zanedbávané funkce a neprožívaný typ zaměření revoltují, hlásí se též o své místo*

---

²¹² JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 28.

²¹³ JUNG, Carl Gustav a Helmut BARZ. *Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. s. 324.

²¹⁴ JUNG, Carl Gustav a Helmut BARZ. *Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. s. 323.

²¹⁵ ADAMEC, Jiří. *Psychologie C. G. Junga. Filosofický seminář*. s. 20.

²¹⁶ ADAMEC, Jiří. *Psychologie C. G. Junga. Filosofický seminář*. s. 21.

²¹⁷ NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. s. 355.

na slunci a vynucují si je, nejde-li to jinak, neurózou.“²¹⁸ Bezvýhradný introvert je náchylný k tomu, že se jeho nevědomá extroverze vyvine v absolutní závislost na objektivním světě. „*Čím více se vědomé Já snaží zachovat nezávislost, svobodu od závazků a nadřazenost, tím více se stává otrokem objektivních dat. Svobodná vůle člověka je spoutána přízrakem finanční závislosti, svoboda chování se třese před veřejným míněním, mravní jistota se hroutí v marastu špatných vztahů a touha po moci končí žalostným toužením po lásce.*“²¹⁹

---

²¹⁸ JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C.G. Junga*. s. 32..

²¹⁹ JUNG, Carl Gustav. *The Collected Works of C. G. Jung 6. Psychological Types*. s. 378.

5. Dobro a zlo v Jungově díle

Jung prakticky celou psychologickou teorii založil na zákonu vzájemného střetu protikladů. O toto pnutí, které přináší rovnováhu, se v antice nezajímal pouze Herakleitos – „*Protikladné se shoduje – z neshodných věcí je nejkrásnější harmonie, a všechno vzniká sporem.*“²²⁰ S obdobnou myšlenkou pracoval také Aristoteles, který mezi dvě krajnosti umístil do středu ctnost: „*Střed pak jest mezi dvěma špatnostmi, z nichž jedna záleží v nadbytku, druhá v nedostatku, a to tak, že ctnost střed nalézá a volí, kdežto špatnosti v citech a v jednáních jednak pravé míry nedosahují, anebo ji překročují.*“²²¹ Jung rovnováhu spatřuje v symbolice. „*Symbol je střední cesta, na níž se spojují protiklady k novému pohybu, je to vodní tok, který po dlouhém suchu rozdává plodnost.*“²²² Hovořil také o sjednocení protikladů, které probíhá buď iracionálně, nebo kompromisem, a vzniká z nich novum, které je od nich odlišné, ale dokáže pojímat jejich energii. Něco takového podle Junga „*vymyslet nelze, může to stvořit jen život sám.*“²²³

Jung tvrdí, že pokud se člověk ztotožní s výše popsaným principem, na němž je svět založený, tedy s principem všudypřítomné duality, je touto skutečností nejdříve zaskočen, zklamán, zděšen, neboť zjišťuje, že zlo (stejně jako dobro) nepochází zvenčí, ale z něho samotného. Jedinec, který se považoval za veskrze dobrého člověka, je konfrontován skutečností, že se v jeho duši nachází ve stejné míře jako dobro, také zlo. Druhá fáze je přijetí této tmavé strany sebe sama, které provází překvapivě úleva. Protože přijímáme zlo jako součást naší psyché, nabýváme dojmu, že jej můžeme mít pod kontrolou a potlačit ho. Kdyby se tak stalo, bylo by zlo ve vnějším světě odstraněno. Tato představa je utopická, protože člověk své psychické obsahy nemůže nikdy dokonale ovládat. Pozitivní zpráva je ale ta, že psychologie je v dnešní době natolik rozvinutá, že se umí s řadou vnějších negativních projevů vypořádat.²²⁴

V otázce zla a dobra se Jung zajímal zejména o to, kde spočívá původ zlého chování jedince. Mohlo by se snad zdát, že to špatné v nás způsobuje nevědomí samo. „*Kdyby bylo nevědomí jen to nedovolené a zlé, pak by byla situace jednoduchá a cesta*

---

²²⁰ ARISTOTELES. *Etika Nikomachova*. str. 34, (VII, 1, 1155b).

²²¹ ARISTOTELES. *Etika Nikomachova*. Bratislava: Pravda 1979, str. 34, (II, 6, 1107a).

²²² JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 188.

²²³ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 188.

²²⁴ JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. s. 42.

*jasná: člověk by dělal dobro a vyhýbal by se zlu. Ale co je dobré a co zlé?*²²⁵ Nevědomí tedy není a priori zlé, je také zdrojem dobra; není jen temné, ale také jasné. Z popisu archetypu stínu by snad člověk mohl usoudit, že právě stín je to negativní, potlačené, co nás nutí konat tak, jak bychom běžně nekonali. „*Stín je zpravidla něco nízkého, primitivního, nevhodného, nepříjemného, ale nikoli zlého. Obsahuje také infantilní či primitivní vlastnosti, které by mohli lidskou existenci do jisté míry oživovat a zkrášlit; člověk však naráží na tradiční pravidla.*“²²⁶ Z toho vyplývá, že ani stín nelze považovat za původce všeho nedobrého v nás.

Mravní kodex či zákony, kterými se společnost řídí, vcelku jednoznačně dokážou posoudit dobré a zlé projevy člověka. Zlo i dobro jsou ale podle Junga relativní, nikoli absolutní. „*Člověk stále zapomíná, že to co bylo jednou dobré, nezůstává dobrým navždy.*“²²⁷ Je třeba přihlédnout v dané situaci k tomu, kdo koná, co koná a proč koná právě tímto způsobem. Známy je příklad vykradené lékárny. Lupič byl spořádaným občanem, který ale neměl peníze na lék pro svoji těžce nemocnou manželku. Rozhodl se proto pro krádež. Lze snad v tomto případě říci, že by se choval špatně?

Dotkli jsme se tématu svědomí, které Jung ve své práci také rozebíral. „*Svědomí znamená v běžném slova smyslu jistotu, že existuje faktor, který v případě dobrého svědomí schválí rozhodnutí nebo čin jako odpovídající morálce a v opačném případě ho odsoudí jako nemorální.*“²²⁸ Kromě pravého svědomí člověk disponuje ještě falešným, které přetváří zlo v dobro a naopak. To můžeme dobře znát z tzv. výčitek svědomí. Dochází tedy opět k vytvoření protikladů, protože pakliže bychom disponovali pouze svědomím, člověk by se na ně mohl ve svém rozhodování plně spolehnout. Člověk ovšem svému svědomí naslouchá zpravidla jen potud, kam sahá všeobecný mravní kodex.

Problém zla Junga provázal celým životem a dílem. Jung byl otázkou zla, jeho vztahem k individuaci a k Bohu velice fascinován. Díky svým názorům ztratil mnoho židovsko-křesťanských příznivců, kteří jinak jeho psychologické názory přijímali.

Jung se snažil vyřešit otázku zla nejen v rovině psychologické, ale i z pohledu křesťanské víry. Základním problémem bylo, že v křesťanství není zlo dodnes pevně zakotveno. Rané křesťanství nabízelo dvě varianty výkladu zla. První z nich byla teorie

---

²²⁵ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 186.

²²⁶ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 182.

²²⁷ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 178.

²²⁸ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 185-186.

vykoupení. Kvůli Adamovu hříchu lidé upadli do područí satana. Kristus nabídl sebe sama jako výkupné. Ďábel jej přijal a propustil lidstvo, ale protože byl Kristus bez viny, musel ďábel propustit i jej. Druhou variantou je teorie vítězství, kdy na kříži probíhal jakýsi kosmický zápas mezi Kristem a ďáblem, který Kristus vyhrál, a porazil tak temné síly.²²⁹

Ani jedna z těchto teorií se nezabývá dalšími otázkami zla. Pokud je Bůh dobrý a stvořil dobrý svět, proč v něm probíhá tolik zla? Stvořil Bůh zlo záměrně? Pokud Bůh miluje lidi, proč je nechá trpět?

Jung se vyhraňoval proti pozdějšímu křesťanskému učení „privatio boni“, které tvrdilo, že zlo je pouhým nedostatkem dobra. Tedy že dobro samo o sobě existuje, ale zlo je na něm plně závislé a svoji existenci nemá. Vzniká tak představa jednostranně pozitivní celistvosti. Zvláště postava Krista je jednoznačně pozitivní. Kristus představuje lásku, dobro, milost a nemá žádné stinné stránky. Jako protiklad Krista vystupuje postava Antikrista. Vznikají tak dva odloučené světy – nebeský a svět zatracených. Tato představa je pro Junga nepřijatelná.

Prvním důvodem je neprolínávanost obou světů, protože „*přirozenou funkcí bytostného Já je sjednotit protiklady, dokonce protiklady dobra a zla, neboť tvoří paradoxní jednotu.*“²³⁰ Křesťanství podle Junga s paradoxy zacházet neumí, ale bytostné já je na paradoxech založené, neboť obsahuje tezi a antitezi a zároveň jejich syntézu.²³¹ Druhým důvodem je neblahý dopad zla na lidstvo. Pokud zlo není dobrou rovnocenným partnerem a není integrováno, tzn. celistvost není ve své podstatě úplná, nutně se zlo projeví jako konflikt. Rozpor pramení z podceňování zla a představy, že „hraje druhé housle“. Jung se vyhraňuje proti přehlížení lidského utrpení a proti jakékoli snaze zlehčovat zlo. O asimilaci zla se Jung vyjadřoval v rozhovoru s Mirceou Eliadem a tvrdil toto: „*Měl jsem možnost zabývat se integrací satana. Dokud nebude satan integrován, nebude svět uzdraven a člověk spasen. Satan představuje zlo, a jak může být zlo integrováno? Existuje jen jediná možnost: asimilovat jej, to znamená přivést jej na vědomou úroveň, a to prostřednictvím složitého symbolického procesu,*

---

²²⁹ MOORE, Robert L. C. *G. Jung a křesťanská spiritualita: sborník reflexí teologů, psychologů a religionistů.* s. 92-93.

²³⁰ MOORE, Robert L. C. *G. Jung a křesťanská spiritualita: sborník reflexí teologů, psychologů a religionistů.* s. 95.

²³¹ MOORE, Robert L. C. *G. Jung a křesťanská spiritualita: sborník reflexí teologů, psychologů a religionistů.* s. 95.

*který je víceméně totožný s procesem individuace.*²³² Třetí námitkou je argument, že lidé musí uvažovat v rovině toho, co je dobré a co špatné, byť se ve výkladu dobra a zla nejsou s to sjednotit.

Jung považuje oba fenomény za ekvivalentní dvojici protikladů, přičemž první není odvozený z druhého, ani druhý není odvozený z prvního, nýbrž existují společně. *„Řečeno teologicky, člověk musí k Otci, Synu a Duchu svatému přidat d'ábla, a teprve pak je symbol celistvosti úplný.*²³³

---

²³² JUNG, Carl Gustav a Ondřej FAFEJTA, MCGUIRE, William J. a R. F. C. HULL, ed. *Rozhovory s C.G. Jungem*. s. 110.

²³³ MOORE, Robert L. *C. G. Jung a křesťanská spiritualita: sborník reflexí teologů, psychologů a religionistů*. s. 96.

6. Využití tématu ve výuce občanské výchovy a základů společenských věd

Tato kapitola se zaměřuje na využití tématu práce na základních a středních školách, zvláště na gymnáziích. Vzhledem k tomu, že téma je náročnější a je zaměřené psychologicky a filosoficky, připadá jeho výuka spíše na střední školy.

Dle *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* téma duše v díle C. G. Junga spadá do vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Zde se nachází kromě výchovy k občanství také dějepis. V rámci občanské výchovy má téma práce nejbližší ke kapitole *Člověk jako jedinec*. Jedním z cílů této kapitoly je schopnost žáků posoudit podobnost a odlišnost lidí, zhodnotit jejich projevy chování, rozdíly v prožívání, osobní vlastnosti a charakter. Žáci by dále měli vnímat vnitřní svět člověka, rozdíly v poznávání a posuzování skutečnosti, sebe i druhých lidí. Stejně tak by měli být seznámeni s tím, co je to životní perspektiva nebo jak se adaptovat na životní změny.²³⁴

Žáci základního vzdělávání by mohli být v krátkosti seznámeni s tím, co je to hlubinná psychologie a kdo jsou její dva zásadní představitelé – Sigmund Freud a Carl Gustav Jung. Nastínila bych, že existuje rovina psychiky, kterou označujeme jako nevědomí. To se projevuje např. prostřednictvím snů. Následná řízená diskuze by mohla zahrnovat zkušenosti žáků s jejich sny, co se komu ve třídě zajímavého zdálo, jaké sny mají nejraději, co byl jejich nejhorší sen atd.

Téma, které by mohlo být pro žáky základních škol přínosné a dále v životě využitelné je Jungovo rozdělení typů zaměření osobnosti. Formou diskuze bych se žáků ptala, zda mají zkušenost s pojmy extrovert a introvert. Po vyslechnutí jejich příspěvků je vhodné přejít k vlastnímu, konkrétnějšímu a přesnějšímu výkladu pojmů. Žáci následně mohou zapřemýšlet, zda oni sami patří spíše k extrovertně nebo introvertně orientovaným lidem. Zároveň mohou posoudit, do které skupiny by se řadil spolužák ze třídy, kterého důvěrně znají.

Svůj předpoklad si mohou ověřit v osobnostním testu, který sestavila Katharine Cook Briggsová se svojí dcerou Isabel Briggs Myersovou. Tento test byl vytvořený

---

²³⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. s. 58. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792>

na základě práce C. G. Junga. Otázky jsou dostupné online,²³⁵ takže žáci mohou pracovat ve třídě s tablety, pokud je má škola k dispozici, nebo v počítačové učebně. Některé testové otázky jsou obtížněji formulované, je tedy nezbytné, aby byl vyučující během testu žákům nápomocen a otázky případně přeformuloval či vysvětlil.

Po zodpovězení otázek žáci obdrží vygenerované vyhodnocení testu. Tento závěr neobsahuje pouze stručnou informaci, zda je žák extrovert či introvert. Kromě toho je k dispozici krátký text, který se věnuje jejich dalším osobnostním vlastnostem, jako je např. smysl pro spolupráci a zodpovědnost, předpoklady pro vedoucí pozice, schopnost empatie, motivace druhých lidí, míra citlivosti, smysl pro detail a celek atd.

Po ukončení práce na testu mohou žáci diskutovat, zda výsledek testu odpovídá jejich očekávání a pokud ne, v kterých bodech se liší. U žáků se formuje schopnost sebereflexe a sebehodnocení. Zároveň si každý z nich uvědomuje, že je individualitou a stejně jako si přeje být ve svých odlišnostech respektován, i on musí respektovat druhé. Touto aktivitou je naplněna kompetence komunikativní, sociální a personální. Zároveň dochází k mezioborovým vztahům mezi informační a komunikační technologií a člověkem a společností.

Ve středoškolském prostředí je téma bohatěji využitelné, než na základní škole. Podle *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia* lze téma zařadit do vzdělávací oblasti *Občanský a společenskovědní základ*. Stejně jako na základní škole i zde se vyskytuje kapitola *Člověk jako jedinec*. Základním učivem je podstata lidské psychiky (vědomí, psychické jevy, procesy, stavy), osobnost člověka (charakteristika a typologie osobnosti, vývoj osobnosti v jednotlivých životních etapách) a psychologie v každodenním životě.²³⁶

V rámci hodin základů společenských věd by mělo jméno Carla Gustava Junga zaznít minimálně v souvislosti s významnými psychology 20. století. Vzhledem k Jungově návaznosti na S. Freuda, bych zařadila do výuky oba psychologie v těsné návaznosti za sebou.

Vyučující může formou výkladu představit Sigmunda Freuda, jeho teorii o nevědomí, ve kterém se nacházejí společností potlačené sexuální pudy, které posléze ovlivňují naše jednání; jeho výklad snů a samozřejmě třísložkovou strukturu psychiky - id (ono), ego (já) a superego (nadjá).

---

²³⁵ *Test osobnosti online. Myers-Briggs Type Indicator (MBTI)* [online]. Dostupné z: <http://test-mbti.hys.cz>

²³⁶ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. s. 39-40. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>

U Carla Gustava Junga učitel může studentům představit jeho stručný životopis a pohnutky, proč se vydal cestou psychologie. Formou výkladu má vyučující možnost vysvětlit pojetí nevědomí v Jungově práci a poukázat tak na to, v čem se liší od nevědomí S. Freuda. Vyučující by měl také studentům vysvětlit, co je to proces individuace a co je jeho cílem.

V rámci gymnaziálního vzdělávání mohou být studenti dle mého názoru také ve stručnosti seznámeni s nejdůležitějšími archetypy. Toto téma by studenti mohli zpracovat samostatně ve skupinách. Každá skupina by dostala k nastudování jeden z archetypů a zvolila by si svého mluvčího, který by následně popsal archetyp ostatním studentům. Tímto způsobem lze naplnit kompetenci sociální a personální, komunikativní a kompetenci k učení. Tuto aktivitu nepovažuji za zcela nezbytnou ke zvládnutí daného učiva. Do harmonogramu hodiny bych ji zařadila jen v případě volného časového prostoru.

Co by dle mého názoru ve výuce být naopak mělo, je srovnání rozdílného náhledu na vývoj osobnosti u S. Freuda a C. G. Junga. V rámci dvojice by studenti mohli nastudovat učitelem předem připravený text. První ze studentů by se věnoval Freudovu třífázovému psychosexuálnímu vývoji a druhý student by se zaměřil na životní dopoledne a životní odpoledne podle C. G. Junga. Po nastudování textu by si studenti formou rozhovoru vyměnili informace a sestavili by si vlastní zápis. Opět je rozvíjena kompetence sociální a personální, kompetence k učení, k řešení problému a kompetence komunikativní.

Kromě výše uvedeného nelze gymnaziální studenty připravit ani o rozdělení typů zaměření osobnosti. K tomuto tématu bych přistupovala obdobně jako na základní škole – formou diskuze, doplnění informací, vyplněním a vyhodnocením online testu. Takřka všechny testové otázky odpovídají svojí formulací středoškolské úrovni, takže dopomoc vyučujícího není na místě.

Jak žáci základních škol, tak studenti gymnázií by si z tématu měli jednoznačně odnést spojení C. G. Junga s oblastí nevědomí, s hlubinnou psychologií a se jménem S. Freuda. Měli by umět správně operovat s pojmy introvert a extrovert a měli by je umět vlastními slovy vysvětlit, neboť to jsou termíny, které budou v životě reálně používat. Gymnazisté by měli mít znalost, co je to nevědomí a jak se může v jednotlivých výkladech lišit. Zároveň by měli být schopni komparace Freudových a Jungových vývojových fází.

Dle mého názoru by mělo mít každé učivo určitý přesah, který žáci či studenti vycítí z hodiny samotné nebo může být explicitně vyjádřen např. v jejím závěru. C. G. Jung nabízí více než jeden z psychoanalytických směrů. Přistupuje k lidem zásadně individuálně a respektuje jejich historii, jejich jinakost i jejich trápení, se kterým se jim snažil během své psychoterapeutické praxe pomoci. Více než co jiného je člověkem chápajícím. Jeho tolerance není bezbřehá a slepá, nýbrž vede člověka k obratu do svého nitra a k sebepoznání.

Závěr

Carl Gustav Jung měl bezpochyby netradiční život. Již v dětství se pozastavoval nad svým vnitřním prožíváním a kladl si otázky, na které potřeboval odpovědi. Díky své originalitě, píli, díky svým tajemstvím, na která byl tolik hrdý, a díky spolupráci se S. Freudem i Vídeňskou psychoanalytickou společností měl možnost vybudovat novou koncepci pojetí lidské duše, která významně obohatila vývoj novodobé psychologie.

Jung nabízí teorii duše, která je sice na první pohled komplikovaná, ale pokud do jejích tajů člověk pronikne, je mu více než vlastní. Jungova analytická psychologie je teorií nesmírně provázanou a pro její pochopení, je třeba ji studovat v celé její celistvosti. Autor jednoznačně prokázal jednotu mezi světem vnějším a mezi světem vnitřním.

Carl Gustav Jung dbá na zvláštnosti každého člověka a předkládá teorii, která vysvětluje původ naší individuality. Přes mělké, snáze pochopitelné vody, se teorie obrací do největších hloubek naší duše, kde na samém dně leží naše postata, naše bytostné Já. Jsme odsouzeni tuto podstatu celý život hledat a snažit se ji přivést do roviny vědomí, protože jakkoli se Jung zaměřuje na oblast nevědomí, připomíná, že *„teprve schopnost vědomí z nás vlastně dělá člověka.“*²³⁷

Z díla Carla Gustava Junga by si čtenář víc než co jiného měl odnést cit pro toleranci. Tuto toleranci míním jednak ve vztahu k druhým lidem, kdy lze Jungův pohled na extrovertní a introvertní orientaci využít nejen na poli osobních vztahů, ale také k lepšímu pochopení žáků nebo kolegů. Druhým typem tolerance, která je neméně důležitá, je tolerance vůči sobě samému. Jedná se o přijetí toho, co v hloubi duše potlačujeme, o umění přijmout sebe sama v celé své individualitě a celistvosti. Tato myšlenka je v dnešní době, kdy je na člověka vyvíjen velký společenský tlak, více než aktuální. Jung v tomto směru nabízí cestu, kterou si dovolím označit slovem usmíření. Se sebou i se světem.

---

²³⁷ JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. s. 37.

Použitá literatura

- 1) ADAMEC, Jiří. *Psychologie C. G. Junga. Filosofický seminář*. Brno, 2007. 85 s.
- 2) ARISTOTELES. *Etika Nikomachova*. Bratislava: Pravda, 1979.
- 3) ČERNOUŠEK, Michal. *Sigmund Freud, dobyvatel nevědomí*. Praha: Paseka, 1996. Historická paměť. ISBN 80-7185-082-9.
- 4) DREIKURS-FERGUSON, Eva. *Adlerovská teorie: úvod do individuální psychologie*. Tišnov: Sursum, 1993. ISBN 80-85799-13-8.
- 5) ELIADE, Mircea. *Mefisto a androgyn*. Praha: Oikoymenh, 1997. Oikúmené. ISBN 80-86005-51-8.
- 6) FREUD, Sigmund. *Strukturální rozbor psychické osobnosti*. In: *Freud, S.: Vybrané spisy I*. Praha: Avicenum, 1991.
- 7) FREUD, Sigmund. *Tři pojednání k teorii sexuality*. In: *Freud, S.: Vybrané spisy II-III*. Praha: Avicenum, 1993.
- 8) GROF, Stanislav. *Za hranice mozku: narození, smrt, transcendence*. V českém jazyce 1. vyd. Praha: Gemma89, 1992.
- 9) HALÍK, Tomáš. *C. G. Jung a psychologie archetypů*. Bollingenská věž, 2/90. 1990.
- 10) HAYMAN, Ronald. *Život C. G. Junga. K pramenům moudrosti*. Přeložil S. M. BLUMFELD. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-047-4.
- 11) HAYMAN, Ronald. *Život C.G. Junga. Zrození psychomága*. Přeložil S. M. BLUMFELD. Praha: Práh, 2001. ISBN 80-7252-046-6.
- 12) HOPCKE, Robert H. *Průvodce po sebraných spisech C. G. Junga*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1994. ISBN 80-900802-9-4.
- 13) JACOBI, Jolande Székács. *Psychologie C. G. Junga*. Praha: Portál, 2013. Spektrum. ISBN 978-80-262-0353-7.
- 14) JUNG, Carl Gustav. *Analytická psychologie: Její teorie a praxe: Tavistocké přednášky*. 2.vyd. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0480-7.
- 15) JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0543-9.
- 16) JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. Autor úvodu Ludvík BĚŤÁK, přeložil Karel PLOCEK. Brno: Atlantis, 1994. 378 s. ISBN 807108087X.

- 17) JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 6. Psychologische Typen*. Zürich: Rascher, 1960.
- 18) JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 7. Die Beziehung zwischen dem Ich und dem Unbewussten*. Zürich: Rascher, 1966.
- 19) JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 8. Teoretische Überlegungen zum Wesen des Psychischen*. Zürich: Rascher, 1967.
- 20) JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 9. Zur Psychologie des Kindarchetypus*. Zürich: Rascher, 1976.
- 21) JUNG, Carl Gustav. *Gesammelte Werke von C. G. Jung 12. Traumsymbole des Individuationsprozesses*. Zürich: Rascher, 1972.
- 22) JUNG, Carl Gustav a Ondřej FAJEJTA, MCGUIRE, William J. a R. F. C. HULL, ed. *Rozhovory s C. G. Jungem*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0914-0.
- 23) JUNG, Carl Gustav. *The Collected Works of C. G. Jung 6. Psychological Types*. Princeton: Princeton University Press, 1971.
- 24) JUNG, Carl Gustav. *The Collected Works of C. G. Jung 10. Civilization In Transition. The Undiscovered Self*. Princeton: Princeton University Press, 1957.
- 25) JUNG, Carl Gustav a Helmut BARZ. *Výbor z díla. Archetypy a nevědomí*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997. ISBN 80-85880-16-4.
- 26) JUNG, Carl Gustav a JAFFÉ, Aniela, ed. *Vzpomínky, sny, myšlenky C. G. Junga*; zapsala a k vydání připravila Aniela Jaffé. Vyd. 1. Brno: Atlantis, 1998.
- 27) JUNG, Carl Gustav a Helmut BARZ. *Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1996. ISBN 80-85880-21-1.
- 28) KUDĚLKA, Viktor a František HOLEŠOVSKÝ. *Malý labyrint literatury*. Ilustroval Vladimír NAJBRT. Praha: Albatros, 1982.
- 29) MOORE, Robert L. *C. G. Jung a křesťanská spiritualita: sborník reflexí teologů, psychologů a religionistů*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-195-9.
- 30) NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

- 31) NOVOTNÝ, František. *O Platónovi*. Díl třetí: Filosofie. 1. vyd. Praha: Jan Laichter, 1949. 622 s.
- 32) PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0497-1.
- 33) PLHÁKOVÁ, Alena. *Dějiny psychologie*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0871-X.
- 34) PUŠKÁROVÁ, Mária. *Tajemství milosti: analytická psychologie C. G. Junga v praxi: velké archetypy podle C. G. Junga: sny a jejich význam*. Olomouc: Fontána, 2002. ISBN 80-7336-009-8.
- 35) RANK, Otto. *The trauma of birth*. New York: Harper&Row, 1973.
- 36) REICH, Wilhelm. *Funkce orgasmu*. Praha: Concordia, 1993.
- 37) SANDLER, Joseph, DARE, Christopher, HOLDER, Alex. *Frames of reference in psychoanalytic psychology. III. A note on the basic assumptions*. British Journal of Medical Psychology. 45, 143, 1972.
- 38) SANDLER, Joseph, DARE, Christopher, HOLDER, Alex. *Frames of reference in psychoanalytic psychology. VI., VII. The topographical frame of reference*. British Journal of Medical Psychology, 46, 37, 1973.
- 39) SLAVÍK, Jan, Vladimír CHRZ a Stanislav ŠTECH. *Tvorba jako způsob poznávání*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2335-1.
- 40) SMITH, David Livingstone. *Approaching psychoanalysis*. London: Karnac Books, 1999.
- 41) STARÝ, Rudolf. *Potíže s hlubinnou psychologií: esejistická studie o analytické psychologii C. G. Junga*. Praha: Prostor, 1990.

Elektronické zdroje

- 1) *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 104 s. [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>
- 2) *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 165 s. [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43792>
- 3) *Test osobnosti online. Myers-Briggs Type Indicator (MBTI)* [online] [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <http://test-mbti.hys.cz>

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Monika Stiborová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima, PhD.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Pojetí lidské duše v díle Carla Gustava Junga
Název v angličtině:	The Concept of Human Soul by Carl Gustav Jung
Anotace práce:	Tato práce se zaměřuje na život a dílo Carla Gustava Junga, jeho navázání na Sigmunda Freuda a na jeho pojetí lidské duše. Dále práce přibližuje typy zaměření osobnosti a věnuje se Jungovu pohledu na otázku dobra a zla.
Klíčová slova:	Carl Gustav Jung, Sigmund Freud, psychologie, psychoanalýza, psychika, duše, vědomí, nevědomí, kolektivní nevědomí, archetyp, individuace, bytostné Já, typ zaměření osobnosti, extrovert, introvert, dobro, zlo
Anotace v angličtině:	The thesis focuses on the life and work of Carl Gustav Jung, who followed S. Freud's ideas, especially his conception of human soul. This work also deals with the types of personality focus as well as Jung's point of view on the concept of good and evil.
Klíčová slova v angličtině:	Carl Gustav Jung, Sigmund Freud, psychology, psychoanalysis, psyche, spirit, consciousness, unconscious, collective unconscious, archetypes, individuation, self, typology of personality, extrovert, introvert, good, evil.
Přílohy vázané v práci:	ne
Rozsah práce:	74
Jazyk práce:	český